

Studije pri Univerzitetu u Beogradu
Terorizam, organizovani kriminal i bezbednost

Master rad

BEZBEDNOSNI SEKTOR SRBIJE
PRED IZAZOVOM KORUPCIJE

Mentor

Prof. dr Goran P. Ilić

Student

Siniša Majkić 151/2014

Beograd, 2015.

Kad su posredi drugi, šta je korupcija – dobro znamo. U nedoumici smo jedino kad je reč o nama.

Borisav Pekić

Sabrana pisma iz tuđine

- O skrivenim čarima korupcije-

Sažetak:

Srbija kao sve druge zemlje bivšeg istočnog bloka koje se nalaze u tranziciji i koje su odabrale put pridruženja evropskoj uniji ima zadatak da modernizuje državu, uspostavi vladavinu prava i prihvati sistem vrednosti zemalja i naroda evropske unije. Na samom početku tog puta Srbija mora kao prvi uslov ka postizanju pomenutih ciljeva započeti bezuslovnu borbu protiv korupcije. Nosilac te borbe po definiciji treba da budu državni sektor bezbednosti i pravosuđe. Da bi sektor bezbednosti uopšte imao sposobnosti za takav zadatak, pre svega mora da iskoreni ili bar da svede na najmanju moguću meru korupciju u svojim redovima.

Ključne reči:

Korupcija, sektor bezbednosti, policija, vojska, bezbednosno obaveštajna služba, borba protiv korupcije

Abstract:

Serbia as well as all the other countries of the former eastern bloc countries that are in transition and have chosen the way of accession to the European Union has the task to modernize the country, establish the rule of law and accept the value system of the countries and peoples of the European Union. At the beginning of this journey Serbia has a first condition to achieve the above goals to start unconditional fight against corruption. Holder of the fight, by definition, should be state security and justice sector. In order for the security sector in general have the ability for such a task, primarily has to eradicate or at least reduce to a minimum the corruption in their ranks.

Key words:

Corruption, security sector, police, military, The security intelligence service, fight against corruption,

Biografija studenta:

Kandidat Siniša Majkić je rođen 2. januara 1976. godine u Bileći, BiH. Osnovnu školu završio je u Bileći. Gimnaziju je završio je u Beogradu, XIII Beogradska gimnazija. Diplomirao je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

Završio je i specijalističke studije inovacije znanja, program Terorizam i organizovani kriminal na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, gde je diplomirao na temu „Terorizam kao globalna pretnja krajem 20. i početkom 21. veka“.

Vojnu obavezu je regulisao u Gardi vojske Srbije (nakadašnja Gardijska brigada). Završio je i poresku obuku u Poreskoj upravi Ministarstva finansija Republike Srbije.

Siniša Majkić je radno iskustvo sticao od 2001. godine u porodičnom privatnom preduzeću, državnoj upravi (Poreska uprava) i advokatskoj kancelariji (advokatska kancelarija Pavlović).

Engleski jezik je učio na državnom Institutu za strane jezike u Gospodar Jovanovoj ulici.

S A D R Ź A J

1. UVOD-----	8
2. DEFINICIJA KORUPCIJE-----	11
2.1. <i>Elementi definicije</i> -----	12
2.2. <i>Zakonska definicija korupcije u Srbiji</i> -----	14
3. UZROCI KORUPCIJE-----	16
4. SEKTOR BEZBEDNOSTI I KORUPCIJA-----	19
4.1. <i>Specifičnost sektora bezbednosti</i> -----	19
4.2. <i>Posledice korupcije u sektoru bezbednosti</i> -----	21
5. KORUPCIJA U POLICIJI-----	22
5.1. <i>Uzroci korupcije u policiji</i> -----	24
5.2. <i>Pojavni oblici korupcije u policiji</i> -----	28
5.3. <i>Kontrola, sprečavanje i suzbijanje korupcije u policiji</i> -----	39
6. KORUPCIJA U MINISTARSTVU ODBRANE I VOJSCI-----	44
6.1. <i>Pojavni oblici korupcije u ministarstvu odbrane i vojsci</i> -----	46
6.2. <i>Posledice korupcije na odbrambena sposobnosti</i> -----	48
6.3. <i>Kontrolni organi ministarstva odbrane</i> -----	49

6.4. Uloga Vojnobezbednosne agencije u borbi protiv korupcije-----	49
7. KORUPCIJA U BEZBEDNOSNO-OBAVEŠTAJNIM SLUŽBAMA-----	51
7.1. Kontrola službi bezbednosti-----	54
8. ANTIKORUPTIVNE MERE I SPOLJAŠNJA KONTROLA-----	57
8.1. Institucionalni pravci i mehanizmi suzbijanja korupcije-----	57
8.2. Spoljna kontrola sektora bezbednosti-----	59
9. ZAKLJUČAK-----	60
10. LITERATURA-----	62
11. PRILOZI-----	69

SKRAĆENICE:

MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
SUK	Služba unutrašnje kontrole
BIA	Bezbednosno informativna agencija
VS	Vojska Srbije
VBA	Vojno bezbednosna agencija
VOA	Vojno obaveštajna agencija
MO	Ministarstvo odbrane
SAJ	Specijalna antiteroristička jedinica
PTJ	Protiv teroristička jedinica
EU	Evropska unija
UKP	Uprava kriminalističke policije
R.S.	Republika Srbija
BCBP	Beogradski centar za bezbednosnu politiku

1. UVOD

Korupcija je prepoznata kao problem tolikih razmera da ometa normalno funkcionisanje same države. Korupcija ne predstavlja ništa drugo nego određenu društveno štetnu pojavu koja ugrožava pravni poredak država. Na udaru korupcije su i visoko razvijene zemlje zapadnih civilizacija, a ne samo društva u tranziciji kakvo je naše. „U većini zemalja bivšeg socijalističkog poretka korupcija je imala korena u prethodnom režimu. Što je kriza ovih društava bila duža, obim korupcije je postajao sve veći”.¹ Dakle, možemo slobodno kazati da korupcija koja danas egzistira u Srbiji, u oblicima u kojima postoji i u meri kojoj je rasprostranjena, vuče korene iz epohe raspada komunizma, plodno tle i ubrzan razvoj doživljava tokom 90-ih, da bi se održala i nastavila nesmetano da funkcioniše tokom 2000-ih godina. Svi političari, većeg ili manjeg kalibra isticali su tokom predizbornih kampanja (i ne samo tada) kao jedan od prioriteta borbu protiv korupcije. Nije bilo važnijih pomaka niti većih postignuća u borbi protiv korupcije. Pojedini izolovani slučajevi na najnižem nivou su sve što je javnost mogla da vidi. Poneki lekar zbog mita oko 200-300 evra ili policijski saobraćajac zbog uzimanja novca da ne bi napisao kaznu za saobraćajni prekršaj, to bi uglavnom bilo sve kada je u pitanju borba protiv korupcije. Godinama, iz dana u dan mediji nas bombarduju raznim korupcionaškim aferama koje nikada nisu doživele svoj sudski epilog. Primajući tako svakodnevnu dozu sličnih vesti, polako ali sigurno, počeli smo da se navikavamo na takvo društvo, gubeći nadu da može nešto da se promeni na bolje, pa čak i sami pritisnuti tmurnom svakodnevnicom, ne mogavši da redovnim putem dođemo do svojih određenih prava, upadamo u vrtlog korupcije, aktivno, tako što sami pokušavamo da rešimo problem što ćemo pokušati da podmitimo, ili pasivno, tako što ćutimo odbacujući ulogu uzbunjivača, delom i zbog toga što će nas okolina etiketirati kao nekoga ko je uradio nešto loše (etiketa tzv. “cinkaroša”).

¹ Begović, B., Antić, D., Babović, B.: *Korupcija u Srbiji*, Beograd, 2001,7

Borba protiv korupcije u Srbiji mnogima izgleda unapred osuđena na neuspeh. Iz prostog razloga što je korupcija prožela sve pore društva, a što je posebno obeshrabrujuće, i one delove društva i državnih institucija koji su zaduženi za permanentnu borbu i sprečavanje daljeg širenja te pošasti. Misli se na sektor bezbednosti.

O tome svedoči i činjenica da je korupcija u Strategiji nacionalne bezbednosti (2009) svrstana među opasne pretnje po bezbednost Srbije i njenih žitelja: „*Korupcija* ugrožava temeljne vrednosti društva i dovodi do opadanja poverenja u institucije države, otežavanja sprovođenja suštinskih reformi, usporavanja procesa tranzicije, ekonomskog razvoja, priliva stranih investicija i integracionih procesa i do destabilizacije prilika u zemlji i region”.²

Nesumnjivo je da borba protiv korupcije u Srbiji može biti delotvorna tek kad se u njenom zahvatu nađu i državni aparati sile. Između ostalog i zato što oni kao veliki potrošači državnog budžeta mogu biti jedan od nosilaca korupcije u društvu, a prvenstveno iz razloga koji smo već pomenuli, da je taj sektor države zadužen i po zakonu obavezan, pored ostalih zaduženja, za prevenciju i borbu protiv korupcije. Oni ovaj zadatak ne mogu uspešno da obave ukoliko su i sami zahvaćeni korupcijom. Odatle je važno da civilne vlasti i javnost steknu pouzdana saznanja o rizicima od korupcije u ovim državnim organima, jer “korupcija je najveći neprijatelj svakog političko-pravnog poretka i čistoće njegovih principa.”³ To stoga što se tek na osnovu ovakvih znanja mogu razviti i primeniti procedure za uspešno otklanjanje opasnosti od korupcije u okviru državnog dela sektora bezbednosti. Krunski argument u prilog potrebi ovakvog istraživanja ističe iz činjenice, koja je višestruko potvrđena praksom autoritarnih poredaka u Srbiji, da s rastom korumpiranosti državnih aparata sile ili njihovih pojedinih delova, raste i opasnost od toga da će oni biti zloupotrebljeni protiv građana, a po meri potreba i interesa glavnih posедnika moći i vlasti.

Korupcija je kompleksna pojava. Ne svodi se samo i isključivo da obično podmićivanje. Njenih pojava oblika kao i nosilaca je mnogo. Da bi smo je razumeli, krenućemo od korena same reči. Prema Vujakliji, reč „korupcija“ dolazi od latinske reči *corruptio*, koja se prevodi kao: pokvarenost, podmićivanje, potkupljenje, kvarenje, krivotvorenje itd. Određeni autori su

² *Strategija Nacionalne bezbednosti Republike Srbije*, („Službeni glasnik RS“, broj 88/2009.)

³ Spasić I., Subotić M., *Revolucija i poredak*, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, 2001, 207

svojevremeno našli kako je *corruptio* zapravo složenica, „u kojoj prvi deo (cor) ukazuje na sporazum, a drugi deo dolazi od glagola *rompere* sa značenjem slomiti, prekršiti, poremetiti.”⁴

Korupcija bi dakle bila zavera s ciljem da se poremeti određeni poredak. Najjednostavnija koruptivna praksa je podmićivanje. Podmićivanje se najlakše i otkriva, odnosno dokazuje. Dovoljno je, na primer, označiti novčanice kojima nosioca koruptivne radnje isplaćujemo. Kako se pomeramo ka višim nivoima odlučivanja, mehanizmi korupcije postaju kompleksniji i zamršeniji, bolje skriveni. Samim tim i teži za otkrivanje odnosno dokazivanje. Novac nije uvek primaran, često dolazi do trgovine uticajem i privilegijama. Sve u cilju donošenja odluka ili preduzimanja mera u korist onoga ko korupciju inicira. Kada se sve navedeno čini pozivanjem na zaštitu bezbednosnih interesa zemlje, ili kada se određene radnje činjenja ili nečinjenja kriju pod floskulama državne tajne i nacionalne bezbednosti, na tragu smo korupciji u sektoru bezbednosti.

⁴ <http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/101/O-korupciji.shtml>; (30.07.2013.)

2. DEFINICIJA KORUPCIJE

Postoji više definicija korupcije. Takođe, postoje brojne dileme oko definisanja korupcije. Postavlja se pitanje da li je moguće dati jedinstvenu i potpunu definiciju korupcije prihvatljivu za sve države i društava u celini, s obzirom na različitosti u kulturama, političkim sistemima, istoriji i svemu ostalom. “Dok jedni smatraju da je moguće dati kulturološki neutralnu definiciju korupcije, drugi govore o tome da to uopšte nije moguće”.⁵ “Drugi problem pri definisanju korupcije jeste da li je ona obavezno oblik ponašanja ljudi ili može biti i odlika sistema i organizacije (npr. neke institucije ili države)”.⁶

Ovde ćemo predstaviti dve od mnogobrojnih definicija korupcije koje, čini se, zadovoljavaju određenje pojma korupcije, i obratiti pažnju na ključne elemente definicija. Najobuhvatniju definiciju korupcije je ponudio Vito Tanci⁷. Prema njemu, *korupcija postoji ukoliko dođe do namernog narušavanja principa nepristrasnosti pri donošenju odluka u cilju prisvajanja neke pogodnosti*.⁸ Druga definicija koja će ovde biti predstavljen glasi: “*Korupcija je sticanje privatne koristi zloupotrebom javnih ovlašćenja*.”⁹ Ovu definiciju kao “radnu” prihvataju značajne svetske institucije kao što su Svetska banka i Transparency international.¹⁰

⁵ Nenadić, N.: „Pojam i uzroci korupcije“, u: *Korupcija - osnovni pojmovi i mehanizmi za borbu* (prir. Ilić, G. P.), Edicija Crimen, Beograd, 2007, 16.

⁶ *Ibidem*

⁷ Vito Tanci je autor mnogih radova o korupciji i ekonomiji, obavljao je funkcije u Međunarodnom monetarnom fondu i Vladi Italije.

⁸ Begović, B., Antić, D., Babović, B.: *Korupcija...*, *op.cit.*¹⁰

⁹ Nenadić, N.: „Pojam i uzroci korupcije“, *op.cit.*, 17.

¹⁰ *Ibidem*

2.1 Elementi definicije

Definicije koje smo naveli sadrže sledeće ključne elemente:

Definicija Vita Tancija:

1. Nepristrasnost
2. Namera
3. Odlučivanje
4. Prisvajanje pogodnosti

Radna definicija:

1. Sticanje private koristi
2. Zloupotreba
3. Javna ovlašćenja

Definicija Vita Tancija

Prvi element Tancijeve definicije, *nepristrasnost*, podrazumeva da pri donošenju određenih odluka nisu prihvatljivi bilo kakvi lični, privatni ili poslovni odnosi između subjekata koji učestvuju u određenom poslu, radnji ili razmeni. Dakle, između onih koji odluke donose i onih koji su za te odluke zainteresovani, ne sme biti bilo kakve zavisnosti, ni private ni poslovne.

Namera kao element Tancijeve definicije podrazumeva da se kršenje *nepristrasnosti* čini umišljajno. Dakle nenamerno doneta određena odluka u nečiju korist, npr. usled zablude, nedostatka valjanih informacija, neće predstavljati čin korupcije. Ne mora da znači da namerno doneta određena odluka predstavlja čin korupcije. Npr. davanje određene privilegije osobama iz viših društvenih slojeva, ovde može biti reči o diskriminaciji, a ne o korupciji.

Odlučivanje kao element korupcije ukazuje na to da bez situacije da određeno lice ima ovlasti da donosi određene odluke, nema korupcije. Predmet korupcije u ovom slučaju je upravo sadržaj te odluke učesnika u korupciji.¹¹

Potrebno je da se kao posledica navedene *nepristrasnosti* javlja *prisvajanje neke pogodnosti*, odnosno sticanje lične koristi. Narušavanje nepristrasnosti usled, na primer, boje kože učesnika u transakciji, predstavlja rasizam, ali ne i korupciju.¹² Kada se govori o prisvajanju određene koristi, najčešće se pomisli na novac, odnosno davanje novca za određenu uslugu (tradicionalni oblik mita), ali korist može biti u određenim poklonima, zatim usluga za uslugu, davanje određenih pogodnosti na koje inače osoba koja podmićuje ne bi imala pravo. Protivusluga ne mora biti učinjena odmah, može biti odložena na izvestan vremenski period, određen ili neodređen. Npr. korumpirani se obavezuje da će protiv uslugu učiniti kada se za to stvore uslovi, da koruptora postavi na određeno rukovodeće mesto u kompanij kada lice koje na tom mestu trenutno, ode na drugo mesto ili u penziju. Korist se može ugovoriti za treće lice, npr. da se dete od koruptora upiše u školu i sl. Dalje, korist se može sastojati i u nanošenju štete trećim licima itd.

Elementi radne definicije

Kod elementa *sticanje privatne koristi* važi sve isto kao i kod prisvajanja pogodnosti u Tancijevoj definiciji.

Element *zloupotreba* govori o narušavanju određenih pravila, propisa, normi i sl. Primer korumpiranog državnog službenika koji dostavlja jednoj ili više strana o ponudama na tenderima javnih nabavki. Tu je očigledno kršenje propisa i procedura u postupku javnih nabavki. Čak iako su ponekad određeni propisi nedovoljno jasni i precizni, jasno je da svi učesnici na tender moraju imati iste uslove i jednaka prava. Pojam zloupotrebe se nužno vezuje za obavljanje određenih javnih funkcija.

¹¹ Nenadić, N., „Pojam i uzroci korupcije“, *op.cit.*, 18.

¹² Begović, B., Antonić, D., Babović, B.: *Korupcija...*, *op.cit.*10

Javna ovlašćenja kao element korupcije govori da je korupcija product delovanja određenih činilaca koji imaju ovlasti javnog karaktera, ko poseduje ta javna ovlašćenja. Pravila ponašanja u okviru obavljanja dužnosti ovih lica u vršenju poslova koja povlače javna ovlašćenja sadržana su u raznim aktima, zakonima, uredbama, pravilnicima itd. Takođe postoje uputstva i naređenja lica koja su na višoj hijerarhijskoj lestvici. Međutim, uvek postoje situacije u kojima lica imaju određeno diskreciono pravo da odlučuju samostalno, bilo to iz razloga da pisana i nepisana pravila ostaju nedorečena za svaku realnu situaciju koju nije moguće unapred predvideti ili takva prava proističu iz same funkcije koju lice obavlja. Tako da je neretko veoma teško utvrditi da li je određeno pravilo prekršeno, a posebno je teško utvrditi da li je prekršeno namerno. Kod diskrecionih ovlašćenja je veoma važno da se lice koje raspolaže takvim ovlašćenjima rukovodi javnim interesom.

“Korupcija dakle može postojati ne samo kada je prekršena neka izričita dužnost ili zabrana, već i kad javnim ovlašćenjima nije raspolagano u javnom interesu, pri korišćenju diskrecionih ovlašćenja”.¹³

2.2 Zakonska definicija korupcije u Srbiji

U Republici Srbiji pojam korupcije još uvek nije definisan određenim zakonom. “Do sada korišćena definicija u Republici Srbiji, koju propisuje Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije¹⁴, *određuje korupciju kao odnos koji se zasniva zloupotrebom službenog, odnosno društvenog položaja ili uticaja, u javnom ili privatnom sektoru, u cilju sticanja lične koristi ili koristi za drugoga*. U uporednoj praksi u svetu, korupcija se najčešće shvata kao zloupotreba ovlašćenja radi lične koristi („abuse of power for private gain”). Ovaj koncept se koristi u Globalnom programu Ujedinjenih nacija protiv korupcije, koji je prihvaćen i u praksi Evropske unije (posebno je pominje Saopštenje Evropske unije o borbi protiv korupcije iz 2011. godine).

¹³ Nenadić, N., „Pojam i uzroci korupcije“, *op.cit.*, 21.

¹⁴ Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije („Službeni glasnik RS“, br. 97/2008, 53/2010, 66/2011 - odluka US, 67/2013 - odluka US i 112/2013 - autentično tumačenje).

O rasprostranjenosti ovog problema ukazuje indeks percepcije korupcije Transparency International-a, prema kojem se Srbija 2012. godine našla na 80. mestu od 176 zemalja.”¹⁵

¹⁵ *Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije u republici Srbiji za period od 2013. do 2018. godine* („Službeni glasnik RS“, broj 57/2013), 1

3. UZROCI KORUPCIJE

Za korupciju je potrebno pogodno plodno tlo. Srbija to svakako jeste. Razlozi toga su opšte poznati. Raspad SFRJ, ratovi koji su potom usledili, ekonomske sankcije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. Što je kriza u društvu bila veća i rasprostranjenost korupcije je bila sve veća. Sve izraženija ekonomska nejednakost. „Naime, budući da se ekonomska nejednakost u velikom delu savremenog političkog spektra sama po sebi smatra nepoželjnim fenomenom, a njena dodatna nepoželjnost se sagledava na osnovu nalaza da je ona faktor drugih nepoželjnih fenomena.”¹⁶

Ukoliko želimo da se efikasno suprostavimo korupciji moramo shvatiti koji su to činioci koji podstiču nastanak korupcije, nesmetano funkcionisanje kao i dalje širenje. Korupcija predstavlja složeniju društvenu pojavu nego se to čini na površan pogled. Uzroci korupcije su brojni. Neki su vidljivi dok su drugi skriveni. Brojni su i pojavni oblici korupcije. Takođe i posledice, ispoljavaju se u skoro svim sferama društva i države.

“Jedno u velikoj meri korumpirano društvo, kao što je to bio slučaj u Srbiji u protekloj deceniji, predstavlja obolelo društvo. Bolest se, između ostalog, manifestuje masovnim nepoverenjem stanovništva u postojeće institucije, narušavanjem i erozijom postojećeg sistema vrednosti, kao i sveukupnom dezorijentisanosti i nesigurnosti”¹⁷.

Ovakvo stanje u društvu doprinosi do daljeg širenja korupcije i daljeg siromašenja. “Zemlja je ukupno gledajući siromašnija ako je nivo korupcije viši. Ona može biti uhvaćena u zamku korupcije gde korupcija hrani još korupcije i obeshrabruje legitimno poslovno investiranje”¹⁸

Dakle, postavlja se pitanje koji su to uzroci korupcije. Na pitanje je teže odgovoriti tim pre što su ti uzroci međusobno isprepleteni.

Kada se raspravlja o uzrocima korupcije, ne treba zaobići ni pravosuđe koje je u svakoj državi jedan od glavnih stubova sprečavanja i borbe protiv korupcije. Imajući u vidu prethodno rečeno, „analiza obima i raširenosti korupcije mora početi od analize pravnog sistema zemlje.”¹⁹

¹⁶ Begović, B., *Ekonska analiza korupcije*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, 2007, 217

¹⁷ Begović, B., Antonić, D., Babović, B.: *Korupcija...*, op.cit.129

¹⁸ Ejckerman-Rouz, S., *Korupcija i vlast-uzroci, posledice i reforma*, Beograd, Službeni glasnik, Beograd, 2007,15

Kao što smo već napomenuli, diskreciona prava državnih službenika stvaraju uslove za korupciju. Ovo dalje upućuje na korupciju najvišeg nivoa u samoj vladi, gde se određuje sudbina različitih državnih projekata, poslovnih ugovora, dobijanja poslova na tenderima za javne nabavke, koncesije, privatizacije javnih preduzeća, itd. Već ranije rečeno u uvodu, od korupcije visokog nivoa nisu izuzete ni razvijene zemlje.

„Kada se privatizuju velika državna preduzeća ne postoji pouzdan način da se proceni vrednost njihove imovine, a poreski i regulatorni režim koji će biti uveden posle privatizacije može biti loše specifikovan. Neizvesnost u ovom procesu stvaraju šanse za favorizovanje korumpiranih insajdera tako što se njima daju informacije koje nisu dostupne javnosti, obezbeđuju im se unapred informacije u zamenu za potplaćivanje ili davanje firmama koje korumpiraju radi povlašćenog tretmana u procesu prodaje preduzeća“²⁰

Sa druge strane u odnosu na visoku korupciju, imamo korupciju u svakodnevnom odnosu između službenika i građana. Na ovaj vid korupcije se skoro uopšte i ne reaguje. Možemo slobodno kazati da je postao u izvesnoj meri prihvaćen kao nešto uobičajeno. Radi se o rasprostranjenoj pojavi svakodnevnog podmićivanja javnih službenika da bi se prekršilo određeno pravilo zloupotrebom određenih ovlašćenja.

Velika mogućnost pojave sukoba interesa dovodi do veće mogućnosti za koruptivne radnje. Nema dela društva koje nije zahvaćeno korupcijom, pravosuđe, policija, zdravstvo, privatizacija, javne nabavke, građevinska industrija, nauka i obrazovanje, nema društvene grane koja nije zahvaćena korupcijom. Pored pomenutih ovlašćenja državnih službenika da diskreciono odlučuju o pojedinim pitanjima, nedostatak transparentnosti i manjak pravne regulative, pogotovo za određene procedure odlučivanja, veoma slaba kontrola i česti sukobi interesa glavni su uzročnici korupcije, poremaćaj sistema vrednosti u društvu, nepoverenje građana i državnih službenika u institucije sistema države. Uzroci su kao što vidimo brojni. Većinu uzroka možemo grupisati u određene kategorije. Ovde će biti predstavljena sledeća podela:²¹

¹⁹ Vuković S., *Vladavina prava i korupcija*, citat prema Zbornik radova „(Re)konstrukcija institucija: godinu dana tranzicije u Srbiji“, priredio Cvetković, V., Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, 2002, 313

²⁰ Ejkerman-Rouz, S., *Korupcija...*, op.cit., 47

²¹ Nenadić, N., „Pojam i uzroci korupcije“, op.cit., 28

- Sistemski razlozi: oni koji su ukorenjeni u političkom ili društvenom sistemu;
- Razlozi vezani za pojedince: slabo ili korumpirano vođstvo;
- Institucionalni razlozi: slabe institucije, neefikasnost;
- Politički i situacioni razlozi; drugi prestupi, proces transformacije.

Radi sveobuhvatnijeg prikaza uzroka korupcije prikazaćemo i podelu uzroka korupcije iz publikacije “Korupcija u Srbiji” koje je izdao Centar za liberalno-demokratske studije.²²

- Ekonomski uzroci korupcije
- Politički uzroci korupcije
- Pravni uzroci korupcije

“Ne postoji društvo u kome nema korupcije. Ipak, ona je najrasprostranjenija tamo gde su zakoni, pravila i procedure nejasni i nesaglasni jedni sa drugima, gde postoje velika diskreciona ovlašćenja u državnoj upravi, gde su mehanizmi nadzora i kontrole vlasti - bili unutrašnji ili spoljašnji, izvršni ili nezavisni - slabi, odnosno, tamo gde je pravosuđe inertno, neefikasno i zavisno od izvršne vlasti.”²³

„Svetska banka smatra da se korupcija može staviti pod kontrolu tek kada je građani prestanu tolerisati.”²⁴

²² Begović, B., Antonić, D., Babović, B.: *Korupcija...*, op.cit.,129-147

²³ <http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/101/O-korupciji.shtml>; (30.07.2013.)

²⁴ OECD, *No Longer Business as Usual Fighting Bribery and Corruption*, Oksimoron d.o.o., Zagreb, 2012, 24

4. SEKTOR BEZBEDNOSTI I KORUPCIJA

4.1. *Specifičnost sektora bezbednosti*

Specifičnost sektora bezbednosti je pre svega u tome što pomenuti sektor treba da bude nosilac i glavna snaga borbe protiv korupcije. Bez suzbijanja korupcije u sektoru bezbednosti nema ni suzbijanja korupcije uopšte. “Najveći deo ispitanih građana i policajaca smatra da je korupcija u policiji prisutna u istoj meri kao i u ostalim institucijama, a to je zabrinjavajući podatak jer upravo policija treba da se bori protiv slučajeva korupcije u društvu”²⁵

“Korupcija je posebno opasna u sektoru bezbednosti. Ovaj sektor nije reformisan posle 2000. godine, a on u borbi protiv korupcije igra nezamenljivu ulogu. U najnovijoj kampanji Vlade Srbije upravo se taj problem zanemaruje. Zanemaruje se da je sektor bezbednosti bio itekako zahvaćen korupcijom (i na druge načine kriminalizovan) i pre, a pogotovo tokom ratnih 1990-ih i da posle toga nije bilo pravih reformi koje bi izmenile stanje i upodobile sektor standardima koji važe u zemljama EU i u drugim razvijenim demokratijama.”²⁶

“Tragični događaji od 12. Marta 2003. godine i policijska akcija “Sablja” koja je usledila otkrili su da nova vlast nije uspela da raskine veze korumpiranih pojedinaca iz policije i pravosuđa sa kriminalnim organizacijama koje su preživele pad starog režima. Stoga ne čudi što je upliv organizovanog kriminala na rad policije otežao da se, pored ogromnog napora koji je uloženo, otkriju i rasvetle najteža krivična dela.”²⁷ “Vrh policije zadržao je položaj zahvaljujući tome što je podržao Demokratsku opoziciju Srbije u preuzimanju vlasti.”²⁸

Ovaj sektor karakteriše poverljivost, vojnička hijerarhija i subordinacija u odlučivanju i donošenju odluka. Rad sektora bezbednosti je pretežno tajan i daleko od očiju javnosti. Tako je i u najrazvijenijim društvima kada je u pitanju sektor bezbednosti. Tajnost rada je obezbeđena i

²⁵ <http://www.bezbednost.org/Vesti-iz-BCBP/5187/Gradjani-i-policajci-zauzimaju-slican-stav-o.shtml>; (14.07.2013.)

²⁶ <http://ceas-serbia.org/root/tromesecnik/Novi-vek-broj-3.pdf> (14.07.2013.)

²⁷ *Ljudska prava u senci nacionalizma-Srbija 2002*, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2003, cit. prema: *Korupcija* (prir. Bulatović, A., Radovanović, D.), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Centar za menadžment, Beograd, 2005, 457.

²⁸ Antonić S., „5. oktobar i izgledi za demokratizaciju Srbije“, u: *Srbija posle Miloševića*, Nova srpska politička misao, Posebno izdanje 1 (2001), IIC Nova srpska politička misao i CeSID, Beograd, 2001, cit. prema: *Korupcija* (prir. Bulatović, A., Radovanović, D.), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Centar za menadžment, Beograd, 2005, 457.

pravnom regulativom, zakonima o državnoj i vojnoj tajni. Otuda je mogućnost kontrole i nadzora znatno manja nego u ostalim društvenim sektorima. Detaljan uvid u rad određenih službenika iz sektora bezbednosti najčešće nemaju ni njihovi direktno pretpostavljeni, što ostavlja mogućnost određenog uticaja na izveštavanje pretpostavljenih.

Važno je naglasiti da sektor bezbednosti predstavlja državni aparat sile što podrazumeva ovlašćenja za represivno postupanje radi suzbijanja pretnji bezbednosti i prevencije od rizika bezbednosti, pa shodno tome ima zadatak i da spreči odnosno ublaži pojavu korupcije. To se odnosi na svaki od sektora bezbednosti i institucije koje su na istom zadatku. „Agencije za sprovođenje zakona, kao što je policija itd, kao i specijalizovane antikorupcijske agencije moraju da igraju važnu ulogu u prevenciji i ublažavanju korupcije.”²⁹

“Naime, ovim je aparatima u svim državama sveta, a u skladu sa njihovim bezbednosnim misijama i zadacima, ustavom i zakonom osiguran zaseban – pravni, ekonomski i socijalni – položaj. To, drugim rečima, znači da za vojsku, policiju i službe bezbednosti, kao i za njihove službenike, ne važe sva ona pravila kojima po zakonu podležu ostali državni organi i građani. To ujedno znači da je zakonodavac za ove aparate i njihove uposlenike skrojio dodatna i drugačija pravila te im dao posebna ovlašćenja, koja nisu dostupna preostalim organima države i građanima. U takve, pored drugih, spadaju pravo na fizičku prinudu, lišavanje slobode, ograničavanje ljudskih prava, te pravo na primenu posebnih mera i postupaka za tajno prikupljanje podataka.”³⁰

Specifičnost posla i njihovo unutrašnje ustrojstvo, koje počiva na hijerarhijskom ustrojstvu i subordinaciji, discipline pripadnika kao i bespogovornoj poslušnosti čini da je sektor bezbednosti po pravilu manje privlačan i podložan koruptivnim dejstvima.

“Ovakva bi svojstva, ujedno, trebalo u većoj meri da štite ili da odvrćaju čelnike i pripadnike ovih aparata od koruptivnih nedela, kao što bi iz istih razloga ovi aparati i njihovi zaposlenici trebalo da budu znatno teže dostupni agentima korupcije. Razumno je, uz to, očekivati da svaki od rečenih aparata poseduje posebne postupke i sredstva za svoju delatnu zaštitu od spoljašnje i/ili unutrašnje korupcije. Sve to bi pak trebalo poslenike korupcije dodatno

²⁹Center for the Study of Democracy „*Anti-corruption in Southeast Europe: First Steps and Policies*“, Center for the Study of Democracy, Sofia, 2002, 75

³⁰Hadžić, M.; Vrtlozi. *korupcije.u.sektoru.bezbednosti*, 20

http://www.bezbednost.org/upload/document/2013_vrtlozi_korupcije_u_sektoru_bezbednosti.pdf, (25.08.2014.)

da odvrća od svojih nauma. Ovo tim pre, jer se oni tom zgodom, barem hipotetički, izlažu većem riziku, te im preči opasnost da budu brže otkriveni i oštrije kažnjeni.”³¹

4.2. Posledice korupcije u sektoru bezbednosti

Usled visokog stepena korupcije u javnoj upravi a posebno u sektoru bezbednosti narušava se integritet i ugled državnih institucija, građani gube poverenje u institucije i politički sistem. Strani investitori su obeshrabreni stepenom korupcije što dovodi do ekonomskog slabljenja ionako ekonomski slabog društva. U Srbiji je samo za potrebe finansiranja oružanih snaga, policije i nadređenih ministarstava u 2012. godini bilo izdvojeno približno 13% ukupnog budžeta države.³²

“Tako nabavka jednog modernog borbenog aviona može stajati isto koliko i izgradnja, ni manje ni više, nego 10 domova zdravlja, od kojih će svaki zadovoljiti potrebe približno 50.000 stanovnika. U uslovima produžene ekonomske krize i, naročito, budžetskog deficita sa kojim se Srbija suočava, ovo poređenje dobija značaj.”³³ Odgovornim raspolaganjem ovim sredstvima kao i adekvatnom kontrolom raspolaganja istih sprečilo bi se nenamensko rasipanje. Time bi se izbegla posledica da se u javnim nabavkama u okviru sektora bezbednosti dobija lošiji kvalitet i lošiji proizvodi.

Kad su u pitanju ljudski resursi, korupcija dovodi do uspostavljanja sistema klijentelizma, gde se određena usluga pruža za protivuslugu. Gubi se načelo integriteta i obesmišljava princip odgovornosti koji predstavlja standard profesije. Na različite pozicije unutar sektora bezbednosti postavlja se neodgovarajući kadar, što dalje ima za posledicu da se posao obavlja lošije. Gledajući sveobuhvatno posledice koje smo naveli dovode do podrivanja sposobnosti adekvatnog odgovora na bezbednosne izazove te samim tim podrivaju celokupnu stabilnost države kao i sistem bezbednosti.

³¹ *Ibidem*

³² <http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/101/O-korupciji.shtml> (30.07.2013.)

³³ *Ibidem*

5. KORUPCIJA U POLICIJI

Kao što smo već kazali, policija kao integralni deo sektora bezbednosti jeste organizacija zatvorenog tipa sa jasnom hijerarhijom u odlučivanju i izvršavanju odluka i zadataka. Samim tim je otežano istraživanje o rasprostranjenosti korupcije u sistemu kakav je policija. Moramo paziti da ne upadnemo u zamku i ne poistovećujemo slučajeve korupcije sa drugim nezakonitim radnjama pripadnika policije, prvenstveno kriminalnim aktivnostima koja spadaju u red krivičnih dela. Ovde se treba podsetiti da se obično kreće od korupcije, da je korupcija skoro uvek početak puta na kome pripadnici policije završe tako što i sami postanu klasični kriminalci. Dakle, od korupcije se obično počinje, jedni na tome ostanu, dok drugi uđu potpuno u svet kriminala.

Često se u sredstvima informisanja pojavljuju vesti o kriminalnim aktivnostima pripadnika policije. Samo u zadnjih godinu dana, kao prenose štampani i elektronski mediji, određeni pripadnici žandarmerije se sumnjiče između ostalog za sledeće:

- Nezakonito orgnizuju obezbeđivanje lokala
- Rade kao telohranitelji osoba iz kriminalnog miljea
- Zelenašenje, reketiranje i iznude
- Učestvovali u dilovanju droge, pa čak i u ubistvima
- Navodno planirali ubistvo šefa SUK (služba unutrašnje kontrole)
- Skrivali i zloupotrebljavali oružje zaplenjeno tokom akcija
- U komandi u Beogradu instaliran nelegalni prislušni centar

U većini gore navedenih slučajeva se radi o zloupotrebama policijskih ovlašćenja koja predstavljaju krivična dela odnosno disciplinske prekršaje, dakle nije reč o delima korupcije. Ali su većina ovih kriminalnih pojava u uskoj vezi sa korupcijom u policiji ili su što je najčešći slučaj direktna posledica korupcije u policiji. U svakom slučaju, uvek kada postoji učestalost nezakonitih aktivnosti u koje su umešani ili su direktni akteri pripadnici policije i policijski službenici, uvek je prisutna korupcija u policiji, tj. pored gore navedenih nezakonitih radnji, korupcija celo vreme paralelno egzistira i širi se kao kakva epidemija. Ne samo da je prisutna, nego je veoma rasprostranjena i seže do samog vrha policijskog rukovodstva i proteže se dalje do elite političkih državnih struktura. Nemoguće je da su ove i ovakve aktivnosti neprimećene od

kolega policajaca i da za njih nisu znale nadležne starešine. Tolerisanje i zatvaranje očiju na ovakve i slične pojave se mogu objasniti isključivo visokim stepenom korupcije u policiji, kao i nedostatku profesionalne volje da se pokrenu aktivnosti u cilju suzbijanja i sprečavanja gore navedenih kriminalnih radnji i njima sličnih pojava. A nedostatak profesionalne volje je posledica spoznaje da bi takva akcija verovatno baš iz razloga korupcije bila unapred osuđena na neuspeh. “U zatvorenim sistemima kao što je policija važi nepisano pravilo da se ne prijavljuju greške, neprimereno postupanje ili prestupi kolega.”³⁴ Tako su slučajevi prijava među kolegama u policiji veoma retki. “U slučaju da policijski službenik ne može da radi u takvom okruženju, najčešće traži premeštaj u drugu policijsku upravu i organizacionu jedinicu policije.”³⁵

Postavlja se pitanje po čemu je specifična korupcija u policiji? “U najvećoj meri definicija korupcije počiva na isticanju dva ključna elementa: (1) kršenju pravnih normi zloupotrebom službenih ovlašćenja; (2) ličnoj dobiti koja se na taj način stiče.”³⁶

„Prema mišljenju Kutnjak-Ivković, korupcija u policiji podrazumeva akciju ili propust (odnosno obećanje akcije ili propusta) policijskog službenika ili grupe policijskih službenika tokom rada, čija je glavna karakteristika zloupotreba službenog položaja radi sticanja lične koristi. Osnovni činioci svake koruptivne aktivnosti su: (1) akcija; (2) namerni propust; (3) aktivnost suprotna zadatom zadatku; (4) sporazum između policijskog službenika i lica koji nudi korist za uzvraćenu uslugu; (5) trenutak plaćanja; (6)”³⁷

Navedena definicija naglašava to da korupcija u policiji podrazumeva prvenstveno učešće policijskih službenika. Najvažniji faktor navedene definicije je jeste zloupotreba policijskih ovlašćenja radi pribavljanja lične koristi, bilo da se ta korist ugovara dobrovoljno ili iznudom od lica od koga se korist pribavlja. “U literaturi postoji i mišljenje da za korupciju u opštem smislu nije nužan element isplate, već da koruptivna aktivnost započinje onog trenutka kada se obećava korist, bez obzira na njenu realizaciju”.³⁸

Maurice Punch daje jednostavniju, užu definiciju korupcije u policiji: „Korupcije u policiji u užem smislu, legalistički se uglavnom odnosi na: policijski službenik svesno radi ili ne radi

³⁴ <http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/105/Policija.shtml> (30.07.2013.)

³⁵ *Ibidem*

³⁶ Petrović, P. (2013), *Korupcija u sektoru bezbednosti Srbije*, Beograd, 2013, 27

³⁷ Kutnjak-Ivković, Sanja, *Fallen Blue Knights: Controlling Police Corruption*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 16 - cit. prema: Petrović, P. (2013), *op. cit.*, 27

³⁸ Petrović, P. (2013), *Korupcija...*, *op. cit.*, 27

nešto što je protiv njegove dužnosti za neki oblik finansijske ili materijalne koristi ili obećanja takve koristi. »³⁹

Policija predstavlja prvi borbeni red protiv korupcije, zato pojava korupcije u policiji predstavlja jednu od najvećih opasnosti po stabilnost društva. Iz ovoga sledi logičan zaključak da korupcija u policiji povećava nivo korupcije u ostalim delovima društva. Kako je funkcija policije sprovođenje zakona, korupcija u policiji, koja je inače logična posledica korupcije u politici, predstavlja dijametralnu suprotnost i negaciju suštine postojanja policijskog aparata. Svaki otkriveni slučaj korumpiranog policajca ili bilo kog policijskog službenika veoma loše posledice ostavlja po ugled policije, države i njene Vlade, i destimulišući utisak ostavlja na ostale pripadnike policije. Uopšte gledano, ruši integritet celog pravnog poretka.

U Srbiji, gde je reforma državne uprave davno započela, dugotrajna i još ivek nedovršena, pitanje korupcije u policiji je posebno osetljivo pitanje. “Prema istraživanju javnog mnjenja o reformama u MUP-u, sprovedenom od novembra 2008. godine, 55% anketiranih smatra da je u policiji mnogo prisutna korupcija, a samo je 37% izjavilo da policija u Srbiji poštuje ljudska prava. Ispitanici su u velikom broju ocenili, da policija deluje kao instrument u zaštiti interesa vlade, zatim političkih stranaka, a najmanje u službi građana.”⁴⁰

5.1. Uzroci korupcije u policiji

Uzroci korupcije u policiji, bar kada je Srbija u pitanju, su mnogobrojni. Pored “uobičajenih” uzroka koji se mogu prepoznati u bilo kojoj drugoj zemlji, pa i zemljama koje su visoko razvijene kako ekonomski tako i po stepenu razvoja demokratskih tekovina, u Srbiji je kao što je opšte poznato prisutan niz drugih uzroka koji su karakteristični za društva u tranziciji, što je zajedničko sa državama bivšeg istočnog bloka. Naravno uzroci koji su posledica raspada SFRJ, učešće pripadnika policije u ratovima. Određeni autor naglašavaju razliku između sistemskih i

³⁹ Punch, M., *Police corruption, deviance, accountability and reform police*, Willan publishing; Gloucester, United Kingdom, 2009, 18

⁴⁰ Golubović, Z., *Korupcija u policiji*, Revija za bezbednost, br.7, 2009,35

subjektivnih uzroka korupcije u policiji, tako se može u literaturi sresti viđenje da se korupcija u policiji tradicionalno posmatra kao individualni fenomen i kao sistemski fenomen.⁴¹

Dakle, veoma je veliki dijapazon uzroka korupcije u policiji, Ovde će se navesti oni najčešći i može se reći najviše eksponirani slučajevi prepoznatljivi u svakodnevnom javnom životu. Kako pripadnici policije i nosioci policijskih ovlašćenja koja zadiru u osnovna ljudska prava imaju određenu diskrecionu moć odlučivanja u određenim situacijama, samim tim što imaju tu moć, izloženost korupcionom pritisku je velika. Što veća diskreciona moć, logičan nastavak je da je i korupcionaški pritisak veći. Zainteresovanost za korumpiranjem policije i policijskih službenika je veliki, počev od običnih građana, preko raznih interesnih grupa, kriminalnih grupa i pojedinaca, sve do političkih elita. Siromaštvo pripadnika policije je jedan od primarnih uzroka korupcije u policiji. Naravno, ne može se reći da su svi koji su slabog materijalnog statusa, a pripadnici su policije, skloni tome da budu korumpirani. Iako veoma destimulativno deluje da određen broj rukovodilaca u policiji koji imaju ne mnogo viša primanja od svojih kolega sa približno istom stručno spremom, žive mnogo luksuznije, njihovi članovi porodica voze luksuzne automobile, odmaraju na luksuznim i skupim destinacijama, pohađaju skupe škole u zemlji a veoma često i najskuplje univerzitete u inostranstvu kakve ne mogu da priušte ni nosioci najplaćenijih profesija u Srbiji.

Jedan od velikih ako ne i glavnih činilaca koji dovodi do korupcije policijskih službenika je realna (ne i zakonska) mogućnost obavljanja drugih delatnosti koje pored policijskog posla obavljaju policijski službenici, određena privredna ili druga samostalna profesionalna delatnost. Ovo je u Srbiji karakteristično za lica koja se obično nalaze na određenim rukovodećim mestima u sistemu policije, dok se za "obične" policajce toleriše mogućnost da se bave npr. poslovima obezbeđenja objekata i lica, što je u suprotnosti sa Zakonom o policiji⁴² (u daljem tekstu: ZP). Najčešće onih koji su usko vezani za kriminalne strukture. Na ruku im ide što su lica angažovana na ovakvim poslovima u mogućnosti da koriste svoja službena ovlašćenja i resurse, mogu slobodno da nose oružje što je izuzetna pogodnost za poslove obezbeđenja. Na ovo se nadovezuje mogućnost trgovine i odavanja poverljivih informacija koje imaju i preko svojih

⁴¹ Dzhekova, R., *Countering police corruption: European perspectives*, Center for the Study of Democracy Philip Gounev, Sofia, 2013, 20

⁴² U članu 158 Zakona o policiji („Sl. glasnik RS“, br. 101/2005, 63/2009 - odluka US i 92/2011) je propisano: „Zaposleni pripadnik MUP-a koji radi drugi posao koji je u sukobu interesa sa dužnosti u policiji, teško prekršava dužnosti. Teško kršenje dužnosti podrazumeva i zloupotrebu oružja, službene legitimacije i uniforme.”

kolega saznaju policajci angažovani na ovakvim poslovima. Svedoci smo čestih naslova u novinama i vesti na televiziji koji govore o incidentima koje su učinili policijski službenici u privatnoj režiji dok su obezbeđivali razne diskoteke, splavove i sl.

Pojedini kriminolozi ističu da “svaki veći klub u Beogradu u obezbeđenju ima bar jednog naoružanog policajca na vratima, a vrlo često je zaposleno pola nekog odeljenja. Vlasnici klubova ovim dobijaju na sigurnosti jer će policajac uz značku i poziv kolega lako da rešava incidente, a sa druge strane, policajci imaju dodatni prihod. Pripadnici MUP-a zloupotrebljavaju dozvolu da svuda nose oružje sa sobom, pa pištolje nose i u diskoteke dok rade.”⁴³

Ovo je inače masovna pojava zadnjih dvadesetak godina.⁴⁴ Pogotovo kada su u pitanju pripadnici elitnih policijskih jedinica kao što su Žandarmerija, SAJ i PTJ. O ovome su nedavno za medije svedočili određeni državni sekretar u MUP-u, ističući da je pod istragom čak 60 žandarma. Oni su posebno privlačni za ovakvu vrstu poslova licima iz kriminogene sredine (i ne samo kriminogene) zbog sveoje spremnosti odnosno obučenosti u rukovanju oružjem i borilačkim veštinama, kao i dozvolama za nošenje oružja. Dalje, kao pripadnici MUP raspolazu određenim saznanjima i poznanstvima pa su u mogućnosti da preko svojih profesionalnih veza dođu do informacija od posebnog bezbednosnog značaja, što je veoma tražena “roba” među svim kršiocima zakona. Ovo je posebno izraženo u poslednje vreme o čemu su u sredstvima javnog informisanja svedočili lica iz najvišeg državnog rukovodstva, gde je između ostalog Predsednik Republike Srbije govorio o tome kako razne akcije usmerene na borbu protiv narkomanije i kriminalaca prolaze neuspešno jer po svemu sudeći dolazi do curenja informacija iz redova MUP. Slično je više puta ponovio i tadašnji prvi podpredsednik vlade zadužen za bezbednost na redovnim konferencijama za medije Vlade RS.

Kasnije se u vezi gore navedenog ispostavilo da je zamenik načelnika službe za specijalne istražne metode UKP MUP, zbog sumnje da je sarađivao s određenim narko klanom priveden gde je priznao da je odavao službene podatke šefu kabineta predsednika vlade Republike Srbije, koje je ovaj dalje prosleđivao advokatu šefa te narko grupe.⁴⁵

⁴³<http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/412106/Policajci-rade-kao-izbacivaci-uz---precutnu-saglasnost---sefova> , (15.11.2013.)

⁴⁴ Autor ličo poznaje više policijskih službenika koji su honorarno radili kao obezbeđenje u noćnim klubovima tokom 1990-ih godina.

⁴⁵<http://www.politika.rs/rubrike/tema-dana/Saslanan-Boris-Gara-glavni-policijski-prisluskivac.sr.html>, (22.02.2014.)

Svakako da najveću odgovornost za ovakve i slične slučajeve snose policijski rukovodioci i šefovi. Njihova je obaveza da prate i kontrolišu rad podređenih i shodno svojim ovlaštenjima pokreću eventualne postupke i sankcionišu ovakve pojave.

“Trenutno MUP ne poseduje informacije o broju zaposlenih koji se bave preduzetništvom, niti da su tražili pismenu saglasnost od rukovodioca za obavljanje drugog radnog mesta van radnog vremena.”⁴⁶

Takođe odgovornost snosi Unutrašnja kontrola čija je obaveza da kontroliše zakonitost rada i delovanje pripadnika MUP.⁴⁷

Dalje, očigledno je da ne postoji dovoljno razvijen sistem prevencije i kontrole nadzora rada policijskih službenika. Nedovoljno precizna i definisana pravna regulativa kada su u pitanju određeni pojmovi.

Policijski službenik i drugi zaposleni u policiji ne mogu obavljati poslove ili samostalnu i svaku drugu delatnost koji su nespojivi sa poslovima policijskog službenika (član 133 Zakona o policiji). Ovde je na primer potrebno dodatno precizirati koje su to nespojive delatnosti sa poslovima policijskog službenika (npr. obezbeđenje noćnih klubova i lica van radnog vremena u privatnoj režiji).

⁴⁶ <http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/105/Policija.shtml#sthash.N386csZB.dpuf>, (15.11.2013.)

⁴⁷ Sektor unutrašnje kontrole policije je samostalna organizaciona jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, koja shodno odredbama Zakona o policiji (novembar 2005. godine), vrši kontrolu zakonitosti rada policije, naročito u pogledu poštovanja i zaštite ljudskih prava pri izvršenju policijskih zadataka i primeni policijskih ovlašćenja, <http://prezentacije.mup.gov.rs/sukp/sukp.htm?OpenPage>, (15.11.2013.)

5.2. *Pojavni oblici korupcije u policiji*

Situacije gde su najčešći slučajevi korupcije u policiji su sledeće⁴⁸:

- a) *postizanje "sporazuma" saobraćajnog policajca sa prekršiocem*
- b) *korupcija policijskog službenika koji radi na kontroli sprečavanja sitnog šverca roba i usluga*
- c) *korupcija policijskih službenika zaduženih za privredne prestupe i kriminal*
- d) *nezakonito izdavanje određenih dokumenata (lična dokumenta, potvrde, uverenja, dozvole i sl.)*
- e) *javne nabavke u policiji*
- f) *korupcija pri napredovanju i zapošljavanju u policiji*

Situacije pod e) i f) su po logici stvari vezane isključivo za više policijske službenike odnosno funkcionere.

Najmasovniji vid korupcije u policiji povezan je sa *saobraćajnim prekršajima*.⁴⁹ Sredinom novembra 2011.godine urađeno je određeno istraživanje na ovu temu, u kojem je za sedam dana učestvovalo 11.817 osoba. Rezultati istraživanja u celosti mogu se pronaći na web stranici navedenoj u fusnoti.⁵⁰ Ovde će biti parafrazirana suština do koje se došlo pomenutim istraživanjem.

Naime, istraživanjem o korupciji u saobraćaju utvrđeno je sledeće: Najčešće su vozači ti koji u većini slučajeva iniciraju davanje mita (blizu 60 odsto od onih koji su platili mito, a u oko 35 odsto slučajeva sami policajci su zatražili mito), dok je procenat onih koji su prijavili slučaj korupcije zanemarljiv (oko 98% anketiranih odgovorilo je da nije to učinilo). Motiv vozača je

⁴⁸ Autor je izdvojio iz stručne literature (reč je o knjigama na temu korupcije, zbornicima radova, naučnim člancima) i sopstvenog saznanja, 6 oblika (a-f) korupcije u policiji, koji pokrivaju, čini se, najveći broj pojava oblika korupcije u policiji, što naravno ne znači da možda ne postoje i drugi oblici koji nisu obuhvaćeni sa gore navedenim oblicima. Policijski posao je dinamičan i pokriva sve (ili skoro sve) pore društva, tako da je veoma verovatno da se pojave i novi oblici korupcije u policiji. Istaknuto je da do koruptivne radnje (kao i kod krivičnih dela) može doći kako činjenjem tako i nečinjenjem, tj. propuštanjem da se čini ono na šta zakon obavezuje npr. policijskog službenika.

⁴⁹ Golubović, Z., *Korupcija...*, op.cit.35

⁵⁰ http://www.b92.net/biz/vesti/srbija.php?yyyy=2011&mm=12&dd=29&nav_id=569776, (20.02.2014.)

izbegavanje plaćanja punih kazni kao i izbegavanje upisivanja kaznenih poena, gubitak vozačke dozvole i slično. Najčešći iznos mita se kretao u rasponu od jedne do tri hiljade dinara. Tako da dolazimo do zaključka da suzbijanje korupcije najviše ometa običaj da se problemi rešavaju mimo zakona.

Ne treba zaboraviti ni *krivotvorenje izveštaja sa saobraćajnih nesreća*. „Nakon lakših saobraćajnih nesreća, u kojima je uočena samo materijalna šteta, dešava se da policijski službenik koji vrši uviđaj ne popuni izveštaj na odgovarajući način i u skladu sa procedurama i zatečenim stanjem jer je primio mito. Time je stvorena mogućnost da strana koja je kriva za nesreću izbegne odgovornost i dobije odštetu od osiguravajućeg društva.”⁵¹

Mišljenje koje preovladava kod anketiranih svodi se na to da suzbijanje korupcije u saobraćaju najviše ometaju neadekvatna unutrašnja kontrola, pasivnost građana, loš rad sudskih organa, manjak političke volje kao i blage kazne za učešće u korupciji.

Takođe kao uzroci korupcije se izdvajaju male plate zaposlenih službenika u policiji i sudstvu, visoke kazne za počinjene saobraćajne prekršaje.

Korupcija policijskih službenika koji rade na kontroli sprečavanja sitnog šverca roba i usluga je takođe veoma rasprostranjena. Ovo je direktna i logična posledica dugogodišnje velike ekonomske krize u zemlji i regionu, proteklih ratova i ekonomskih sankcija što je prourokovalo ogromnu nezaposlenost. Iz navedenih razloga ogroman broj stanovništva prinuđen je da sredstva za život traži u tzv. sivoj ekonomiji (šverc roba i usluga i sl.) što dalje otvara veliki broj prilika u svakodnevnom životu za korupciju policijskih službenika koji izbegavaju intervenciju kada bi po zakonu to morali da čine, a za uzvrat dobijaju određene besplatne usluge ili uzimaju mito.

Korupcija policijskih službenika zaduženih za privredne prestupe i kriminal ima veoma veliki broj pojava oblika. Policijski službenici koji rade na ovim zadacima, najčešće su to kriminalistički inspektori, zbog novca ili kakve druge usluge (poznat je slučaj gde je određeni visoki funkcioner MUP išao na letovanje sa članovima određene kriminalne grupe), na razne načine utiču na krivične istrage. Uzrok i motiv može biti i politički pritisak kada su u pitanju na udaru istražnih radnji lica bliska političkoj eliti, to su obično donatori političkih stranaka, koji s

⁵¹ Škorić, D.(et al.), *Korupcija u policiji u Srbiji*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2014, 21

druge strane dobiju “revanš” u vidu protekcije za ogromne milionske poslove, npr. kod javnih nabavki, asfaltiranja puteva i slično. Od tog novca deo uvek ide određenoj političkoj stranci ili rukovodiocima stranaka, kako onih na vlasti, tako i onih u opziciji da bi imali razloga da ćute i ne iznose svoja saznanja u javnost. Vraćanje usluga visokim funkcionerima MUP se obično ogleda u tome da mimo profesionalnih standarda dobijaju vanredna unapređenja na još više pozicije ili npr. mesta u ambasadama, tu se spajaju politička i policijska korupcija. Radovanović smatra da je “ona je posledica članstva u partijama, podložnosti političarima, a manifestovala se nagrađivanjem stanovima, položajima i slično”⁵² Zato nam je između ostalog i diplomatija na niskim granama, ali to je već druga tema. Dalje, određene istrage se rade selektivno, u smislu dokazivanja krivičnih dela. Mogućnosti za uticaj na istragu su može se reći neograničene. Uticaj na kriminalističke istrage ide od već pomenutih situacija gde cure informacije prema licima nad kojim se istraga sprovodi, mogućnost falsifikovanja i uništavanja dokaza (npr. skloniti pištolj iz koga je pucano, sakriti paketić droge itd.).

“Pripadnici policije koji rade na poslovima suzbijanja privrednog kriminaliteta u situaciji su da prikriivanjem određenih dokaza, falsifikovanjem dokumentacije ili na drugi način, ostvare materijalnu ili drugu vrstu koristi, pošto je u interesu privrednih subjekata koji su predmet rada, da svoju nezakonitu aktivnost prikriju ili nastave”.⁵³

Ne treba zaboraviti ni veliku ulogu advokata koji odrađuju kao posrednici između korumpiranih policijskih službenika i njihovih klijenata, a neretko u toj mreži zavere i korupcije su infiltrirani tužioci i sudije. “Advokat u dogovoru sa policijskim službenikom može da izdejstvuje ukidanje zadržavanja, drugačiju kvalifikaciju krivičnog dela i slično.”⁵⁴ U praksi postoje slučajevi kada advokati od svojih klijenata traže novac kojimće navodno podmititi policijskog službenika (tužioca, sudiju) a u stvarnosti novac zadržavaju za sebe. Iznude prilikom otmica, ili prilikom krađa automobila kada članovi kriminalne bande od vlasnika traže otkup, nemoguće je raditi bez doušnika u policiji.

⁵² Videti u: Radovanović, D., “*Kako smo postali kriminalizovano društvo*”, u: *Otvoreno o korupciji*, Transparentnost Srbija, Beograd, 2002, 13

⁵³ Golubović, Z., *Korupcija...*, op.cit.36

⁵⁴ *Ibidem*

Nezakonito izdavanje određenih dokumenata je javni oblik korupcije koji je dugo i svakodnevno prisutan, dostupan kako onim službenicima na nižem nivou, tako i onima na malo višoj poziciji. Jednostavno rečeno, radi se o tome da određena osoba dobije određeni dokument za koji zakonski ne ispunjava uslove, a policijski službenik mu iz određene koristi (materijalne ili nematerijalne) “izađe u susret”.

Javne nabavke u policiji imaju sva ona obeležja kao i javne nabavke u bilo kom ministarstvu, bar kada su mogućnosti za korupciju u pitanju, čini se da postoji i veća mogućnost, zbog specifičnosti sektora bezbednosti, tj. tajnosti sektora bezbednosti. Uticaj na javne nabavke kada je policija u pitanju, kao i u ostalim ministarstvima, rezervisan je za najviše policijske rukovodioce i političke funkcionere ministarstva (kabinet ministra MUP).

Imajući u vidu da je MUP Srbije uz MO najveće ministarstvo sa ogromnim potrebama za robama svake vrste, možemo sa sigurnošću zaključiti da je u igri ogroman novac. Automobili, uniforme i obuća, hrana, oružje i municija, elektronska oprema, sredstva za telekomunikacije, gorivo, redovna policijska oprema, samo su neke od roba za kojima je potreba svakodnevna. Vrednost javnih nabavki na godišnjem nivou u Srbiji je oko 4 milijarde evra, što čini oko 15% društvenog proizvoda.⁵⁵ Ako uzmemo u obzir da su najveći budžetski korisnici - ministarstvo odbrane, MUP i Bezbednosno informativna agencij⁵⁶, a pri tome su mnoge nabavke poverljive, možemo logično konstantovati da su mogućnosti za korupciju znatne. Gde je god tajnost sastavni deo određene procedure, mogućnosti za korupciju su veće. Drugo, što je veoma važno istaći je to da su ove institucije u određenim situacijama izuzete (Čl. 127. i 128. Zakona o javnim nabavkama)⁵⁷ od primene Zakona o javnim nabavkama (u daljem tekstu ZJN). Suština je u tome da se pod potrebne uslove mogu podvesti gotovo sve javne nabavke u sektoru bezbednosti.

ZJN dozvoljava pregovarački postupak. „*Pregovarački postupak je postupak u kojem naručilac neposredno pregovara sa jednim ili sa više ponuđača o elementima ugovora o javnoj nabavci*“ (čl. 3, stav 1, tačka 18 ZJN). Posebno je interesantan pregovarački postupak bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda (čl. 31, stav 1, tačka 5 ZJN) koji takođe otvara mogućnosti „postizanja koruptivnog sporazuma.“

⁵⁵ <http://www.cnp.rs/articles/view/64>, (22.02.2014.)

⁵⁶ http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/201/Shvatanje-korupcije.shtml/nav_start, (22.02.2014.)

⁵⁷ Zakon o javnim nabavkama ("Službeni glasnik RS", broj 124/2012)

Dalje, ZJN kaže i sledeće: „Javna nabavka male vrednosti, u smislu ovog zakona, jeste nabavka istovrsnih dobara, usluga ili radova čija je ukupna procenjena vrednost na godišnjem nivou niža od 3.000.000 dinara“ (Član 39, stav 1 ZJN).⁵⁸

U članu 68. istog Zakona stoji sledeće: „Naručioci ne mogu primenjivati postupak javne nabavke male vrednosti, odnosno izbeći primenu ovog zakona, za pojedinu partiju, ako je zbir vrednosti svih partija veći od iznosa iz člana 39. stav 1. ovog Zakona.“

Ono što posebno zabrinjava je činjenica da MUP (uz Ministarstvo odbrane) i do deset više u odnosu na ostale budžetske korisnike pribegava nabavkama male vrednosti.⁵⁹ Pogotovo ako se uzme u obzir da se radi o ogromnim količinama roba.

Naravno, uz sve navedeno kod javnih nabavki u sektoru bezbednosti na raspolaganju stoje uobičajeni mehanizmi korupcije poput dojava od najnižoj ponudi i sl. Čini se da je mogućnost korupcije u sektoru bezbednosti još i veći kada se u obzir da se zbog prirode stvari mnogo šta stavlja pod oznaku „strogo poverljivo“ ili „službena/državna tajna“, pa i takvi podaci kao što su kriterijumi potrebni za rad (u MUP R. Srbije) na svakom pojedinačnom radnom mestu, kao i ona za koja je predviđena visoka stručna sprema (visoko obrazovanje) a odnose na opše i posebne uslove. Naime, ovi kriterijumi su sadržani u Pravilniku o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova, a pomenuti pravilnik je pod oznakom „strogo poverljivo.“⁶⁰ O ovome više u redovima koji slede.

Napredovanje u policijskoj službi skoro da i ne postoji a da iza toga ne stoji određena protekcija ili nepotizam, a najčešće oboje. Napredovanja po “partijskoj liniji” su jednostavno nezaobilazna. Svedoci smo da se pitanja imenovanja policijskih funkcionera u Srbiji izdigao na nivo da je dogovor oko tih pitanja nezaobilazan pri sklapanju koalicija i formiranja vlade. Ne postoji volja za utvrđivanjem kriterijuma prilikom napredovanja koja bi bila bazirana na stručnosti, obrazovanju, moralnom i profesionalnom integritetu i referencama policijskih funkcionera. „U Kneževini Crnoj Gori na početku prošlog veka, od policajaca kao primernih javnih službenika sa specifičnim ovlašćenjima su se očekivali, pored opšte fizičke spremnosti, pre svega moralni kvaliteti. Zahtevi postavljeni u pravilniku (Policijski pravilnik u Knjaževini

⁵⁸ *Ibidem*

⁵⁹ http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/201/Shvatanje-korupcije.shtml/nav_start (22.02.2014.)

⁶⁰ Pogledati prilog br. 4 na kraju rada

Crnoj Gori) su daleko iznad moralnih zahteva koji se danas postavljaju bilo kojoj evropskoj policiji.”⁶¹ Republika Srbija tokom ove godine očekuje otvaranje određenih poglavlja pristupnih pregovora sa EU. Međutim u EU pomno prate situaciju u Srbiji te zahtevaju neodložnu profesionalizaciju policije, što Vlada RS još uvek nije otpočela. Ovakva kakva je, policija očigledno nije sposobna da vodi borbu protiv organizovanog kriminala.

Potrebno je da policija što pre prođe korenitu i stvarnu reformu, a ne samo da se rotiraju određena kadrovska rešenja i izvrše kozmetičke promene. Da bi se prekinuo haos nastao sistematskim urušavanjem MUP poslednjih godina tako što je MUP postao institucija za zapošljavanje partijskih vojnika političkih stranaka, neophodna je pomoć međunarodnih institucija i stranih eksperata za pitanja reforme policije. Ova institucija je, prema svim pokazateljima, politizovana, kriminalizovana i deprofesionalizovana, a uvođenje reda u njoj je obaveza Srbije. Inače ništa od početka pristupnih pregovora za ulazak u EU, to je iz prostog razloga jer u očima evrope je „Srbija uglavnom označena kao nesređen i često korumpiran društveni sistem.”⁶² Uključivanje intezivne antikorupcijske politike u procesu predpristupanja ima važan praktičan uticaj iz prostog razloga jer EU koristi svoje nedavno stečeno iskustvo u politici prema zemljama potencijalnim kandidatima zapadnog Balkana, uključujući i Srbiju da vrši permanentan pritisak na svakodnevnu borbu protiv korupcije, i to stvarnu a ne samo deklarativnu. Posledica toga da je „jesen 2012. donela je početak aktivnije borbe protiv korupcije koja je rezultirala sa nekoliko spektakularnih hapšenja. Na informativne razgovore sa tužilaštvom i policijom su dovođeni neki od najuticajnijih privrednika u Srbiji.”⁶³ „Međutim, stiče se utisak, da u 2012. nisu napravljeni nikakvi pomaci u institucionalizaciji borbe protiv korupcije i da ona trenutno zavisi od agilnosti jednog čoveka i tima okupljenog oko njega.”⁶⁴

Policijci udovoljavaju političarima kadrovskim rešenjima po MUP i (ne)delovanjem da bi dobili njihovu naklonost i sebi obezbedili politički uticaj. Ovakva praksa prisutna je već dugi niz

⁶¹ Fatić A., „Osnovni principi etike i javna služba“, u: *Korupcija* (prir. Bulatović, A., Radovanović, D.), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Centar za menadžment, Beograd, 2005, 153.

⁶² Radović, S., „*Slike Evrope: istraživanje predstava o Evropi i Srbiji na početku XXI veka*“, Etnografski institut SANU, Beograd, 2009, 131

⁶³ Petrović, V., *Ljudska prava u srbiji 2012, pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2013, 24

⁶⁴ *Ibid.*, 25.

godina, što dovodi do demotivisanosti i nezainteresovanosti poštenih policajaca za radom i usavršavanjem jer se njihov trud obično ne isplati.

Zapošljavanje u policiji kao način za korupciju je po svemu sudeći masovan, po podacima koji će biti prezentovani gotovo da i nepostoji zapošljavanje u MUP koje je obavljeno poštujući određene procedure, bez nepotizma, političke protekcije i korupcije, a svakako mimo svih moralnih normi.

“Nezavisni sindikat policije Srbije je objavio informaciju da je u prethodne tri godine u MUP posao dobilo 10.000 ljudi i da je među njima najmanje policajaca i operativaca, koji su najpotrebniji. Prema procenama direktora policije iz oktobra 2008. godine Srbiji je potrebno 14.000 policijskih službenika, dok je načelnik Uprave policije izjavio u aprilu 2011. godine da je taj broj 3.000 novih policajaca”.⁶⁵

Istraživanje autora o zapošljavanju u policiji:

Autor je izveo određeno istraživanje na ovu temu zahtevajući na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja⁶⁶ određene informacije.

- Zahtevom od 08.09.2013. godine⁶⁷ Kabinetu ministra MUP-Birou za informacije od javnog značaja, Siniša Majkić je zahtevao sledeće podatke:
 1. Koliko je osoba primljeno u radni odnos u MUP RS od 2006. godine na pozicije koje po sistematizaciji zahtevaju visoku stručnu spremu?⁶⁸
 2. Gde su bili objavljeni konkursi za prijem u radni odnos za osobe koje su primljene u tom periodu?
- U odgovoru na pomenuti zahtev, između ostalog, stajalo je sledeće⁶⁹:

⁶⁵ <http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/105/Policija.shtml>, (22.02.2014.)

⁶⁶ Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Službeni glasnik RS“, br. 120/04, 54/07, 104/09 i 36/10).

⁶⁷ Prilog 1

⁶⁸ 2006. godine R. Srbija stekla državnost. Savezna Republika Jugoslavija postojala je do 2003. godine kada je osnovana Državna zajednica Srbija i Crna Gora. Na referendumu 2006. godine Crna Gora je proglasila nezavisnost, okončavši tako postojanje savezne zajednice dve države.

“U MUP Srbije je od 2006. godine u radni odnos primljeno ukupno 1687 lica. Obzirom da se ne radi o automatizovanoj evidenciji, Uprava za ljudske resurse ovog Ministarstva ne raspolaže informacijom o tome koliko je lica od ukupnog broja primljenih u radni odnos od 2006. godine, primljeno na radna mesta za koje je po sistematizaciji propisana visoka stručna sprema.”

Dalje, stoji obaveštenje da će naknadno poslati potpuniju informaciju nakon “ručne pretrage”. Posebno zanimljiv deo iz dopisa je informacija da su od te 2006. godine raspisana samo dva konkursa (na primljenih 1687 lica!). Uz to stoji “podsećanje” da po članu 112. Stav 2, Zakona o policiji (ne navodeći pri tome kad i gde je pomenuti Zakon objavljen) konkurs nije obavezan za prijem policijskih službenika u policiju.⁷⁰

Sledećim dopisom⁷¹ se potvrđuje da je od strane Uprave za ljudske resurse MUP utvrđeno da se na svih 1687 lica pomenutih u prethodnom dopisu, podatak odnosi na radna mesta za koja je po sistematizaciji propisana visoka stručna sprema.

- Sledi Zahtev na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja od 04.11.2013.godine⁷², informacije koje se zahtevaju su sledeće:

1. Na osnovu kojih kriterijuma se vrši odabir kandidata sa visokom stručnom spremom za zaposlenje u MUP Republike Srbije?
2. Da li su i gde su sadržani pomenuti kriterijumi, da li su i gde objavljeni? Ili određena nadležna komisija radi po slobodnom uverenju?

- U dopisu MUP Srbije koji je dobijen na pomenuti zahtev od 04.11.2013.godine, između ostalog stoji:

“Kriterijumi potrebni za rad na svakom pojedinačnom radnom mestu, kao i ona za koja je predviđena visoka stručna sprema (visoko obrazovanje) a odnose se na opšte i posebne uslove,

⁶⁹ Dopis MUP Srbije broj 9282/13-4 od 14.10.2013. godine, 4

⁷⁰ Dopis MUP Srbije broj 9282/13-4 od 14.10.2013. godine, prilog 4

⁷¹ Dopis MUP Srbije broj 9282/13-5 od 21.10.2013. godine, prilog 5

⁷² Prilog 2

utvrđeni su pravilnikom o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova.”⁷³

Takođe sledi podsećanje da po članu 112. Stav 2, ZP ne postoji obaveza raspisivanja konkursa.

- U sledećem zahtevu od 22.01.2014.⁷⁴ autor zahteva kopiju pomenutog **Pravilnika o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova.**
- Zahtev je odbijen sa obrazloženjem da prethodno pomenuti Pravilnik o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova nosi oznaku “STROGO POVERLJIVO”.⁷⁵

⁷³ Dopis MUP Srbije broj 9282/13-10 od 21.10.2014. godine, prilog 6

⁷⁴ Prilog 3

⁷⁵ Dopis MUP Srbije broj 399/14 od 06.02.2014. godine, prilog 7

Република Србија
МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
Кабинет министра
Биро за информације од јавног значаја
01 број:9282/13-4
14.10.2013. године
Београд

ХИТНО!

СЕНИША МАЈКИЋ

улица, Лепосаве Михаиловић 25
11147, Београд

Поштовани

Поводом Вашег захтева за приступ информацијама од јавног значаја од 08.09.2013. године, којим од овог Министарства захтевате одговор на два постављена питања обавештавам Вас о следећем:

У Министарство унутрашњих послова је од 2006. године у радни однос примљено укупно 1687 лица. Обзиром да се не ради о аутоматизованој евиденцији, Управа за људске ресурсе овог Министарства не располаже информацијом о томе колико је лица од укупног броја примљених у радни однос од 2006. године, примљено на радна места за које је по систематизацији прописана висока стручна спрема.

Сходно одредбама чл. 16. ст. 3. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја обавештавам Вас да ће Управа за људске ресурсе овог Министарства, покушати да „ручном“ претрагом дође до тражене информације за шта је потребан дужи рок за поступање овог Министарства по Вашем захтеву за приступ информацијама од јавног значаја. О резултатима извршене „ручне претраге“ бићете благовремено обавештени а за све информације о току претраге можете се обратити овлашћеном лицу овог Министарства, Драгану Обрадовићу на тел. 011/3110-356.

У вези другог питања којим тражите информацију о расписаним конкурсима за пријем у радни однос у Министарство унутрашњих послова, обавештавам Вас да је Министарство унутрашњих послова у траженом периоду расписало два конкурса за пријем у радни однос лица са високим образовањем (VII степен стручне спреме) који су били објављени у дневном листу „Политика“ од 09.03.2006. године, и у дневном листу „Политика“ од 06.10.2006. године и у „Службеном гласнику РС бр. 87 од 09.10.2006. године.

Напомињем да је чл. 112. ст. 2. Закона о полицији прописано да конкурс није обавезан за пријем полицијских службеника у полицију.

У прилогу Вам достављам копије три докумената у којима је садржана информација.

С поштовањем

ОВЛАШЋЕНО ЛИЦЕ
Драган Обрадовић

Prilog br.4, Odgovor na Zahtev za obaveštenje na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. gl. RS“ br.120/2004)

Република Србија
МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
Кабинет министра
Биро за информације од јавног значаја
01 број:9282/13-5
21.10.2013. године
Београд

ХИТНО!

СИНИША МАЈКИЋ

улица, Лепосаве Михаиловић 25
11147, Београд

Поштовани

Актом 01 број:9282/13-4 од 14.10.2013. године смо Вас обавестили да је за поступање по Вашем захтеву за приступ информацијама од јавног значаја од 08.09.2013. године, а због вршења потребних провера потребан дужи рок за поступање.

Управа за људске ресурсе овог Министарства је након извршених провера утврдила да се податак који смо Вам доставили а односи са на информацију да је од 2006 године укупно 1687 лица примљено у радни однос у Министарство унутршњих послова, утврдила да се тај податак односи само на радна места за које је по систематизацији прописана висока стручна спрема.

С поштовањем

ОВЛАШЋЕНО ЛИЦЕ
Драган Обрадовић
Драган Обрадовић

5.3 Kontrola, sprečavanje i suzbijanje korupcije u policiji

Za sprečavanje i suzbijanje korupcije u policiji potreban je plan i program kako napraviti zaokružen sistem sa ciljem smanjenja nivoa korupcije kao i uklanjanja uzroka i uticaja drugih faktora koji doprinose, olakšavaju i pospešuju korupciju u sistemu policije. Razlog što do sada nije preduzeto ništa ozbiljnije na ovom planu je bio (i donekle ostao) nedostatak političkog konsenzusa elita o osnovnoj strategiji borbe protiv korupcije, uprkos postavljenom cilju evropskih integracija. Tako je rezultat bio uticaj na kvalitet strateških dokumenata, koji su sastavljani u skladu s politikom vladajućih partija. Neophodno je preduzimanje niza koordinisanih mera i aktivnosti, od zakonskih sve do operativnih, od strane svih subjekata i državnih organa koji su neophodni za ovakav jedan projekat plana borbe protiv korupcije.

Dosadašnje aktivnosti su uglavnom bile iznuđene posle javnog iznošenja određenih slučajeva korupcionarskih afeta. Tako da ni u jednom slučaju ove mere i aktivnosti nisu inicirane iznutra, od strane same policijske organizacije.

“U Nacionalnoj strategiji za borbu protiv korupcije primećene su manjkavosti unutrašnje kontrole policije da preventivno rešava i istražuje nezakonito delovanje policajaca, te njena neodgovarajuća saradnja sa medijima i javnošću, i potreba za stvaranjem profesionalne policijske službe. Time je na posredan način prikazan problem postojanja pojave korupcije u policiji koji je povezan sa profesionalizacijom policijske službe u Srbiji i manjkavostima unutrašnje kontrole policije.”⁷⁶ Čini se da je potrebno dodatno predvideti podizanje kvaliteta upravljanja ljudskim resursima u okviru SUK MUP. Isto važi i za ostale delove policije, neophodna je izgradnja efikasnog i transparentnog sistema i standarda prijema u policijsku službu, napredovanja u službi, kontrole i nadzora, te odgovornosti kako “običnih” policijskih službenika, tako i policijskih rukovodilaca.

Sektor unutrašnje kontrole policije nije nezavisan u svom radu. Ministar unutrašnjih poslova može da spreči istragu koju vodi Sektor. Takođe, Sektor ne poseduje odgovarajuće ljudske, materijalne i finansijske sposobnosti. Devedeset zaposlenih u Sektoru zadužen je za kontrolu 46

⁷⁶Dorđević, S., “*Ka obnovi integriteta policije: planiranjem protiv korupcije*” http://bezbednost.org/upload/document/djordjevic_19_jul_2013.pdf, 5 (19.07.2013.)

hiljada zaposlenih u MUP-u. U takvim okolnostima postavlja se pitanje u kojoj meri Sektor može da uspešno da kontroliše policiju.⁷⁷

Kodeks policijske etike i vrednosti kojima služi policija kao organizacija ne bi nikako smeli biti zanemareni. Poželjno je “formiranje etičke komisije kojoj bi policajci mogli da se obrate, (čak i anonimno), kada su suočeni sa etičkim dilemama pojačati odgovornost starešina u primeni kodeksa - moralno ponašanje trebalo bi nagraditi, a ne samo kažnjavati nemoralno ili nepravilno ponašanje uvođenje stroge interne kontrole.”⁷⁸ Za efikasnost i postizanje uspešnih rezultata u borbi protiv korupcije u policiji zavisi od podrške okruženja, kako unutrašnjeg (radnog), tako i spoljnog (političkog) – “politička volja”. “Političko okruženje - prikriveno ili otvoreno, vrši odlučujući uticaj na imenovanje najviših policijskih rukovodilaca i njihovu karijeru, i na određivanje prioriteta u policijskom radu.”⁷⁹ Dalje, neophodno je pravno regulisati veću odgovornost policijskih rukovodilaca. “Na primer, u periodu između 2006. i 2007. godine Sektor unutrašnje kontrole policije (SUKP) primio je i obradio više od trinaest hiljada žalbi i drugih dokumenata, u kojima postoje pritužbe na rad policije, ali počinioci koji pripadaju srednjem i višem nivou upravljanja nisu pozvani na odgovornost.”⁸⁰

Organi unutrašnje kontrole

Organi unutrašnje kontrole u sastavu MUP koji se bave kontrolom rada policije su Sektor unutrašnje kontrole policije (SUK), Odeljenje za kontrolu zakonitosti rada (U Upravi policije), Odsek za kontrolu zakonitosti u Žandarmeriji, Služba interne revizije i Biro za pritužbe i predstavke.

Sektor unutrašnje kontrole policije (SUK) je samostalna organizaciona jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, koja shodno odredbama Zakona o policiji, vrši kontrolu zakonitosti rada policije, naročito u pogledu poštovanja i zaštite ljudskih prava pri izvršenju policijskih zadataka i primeni policijskih ovlašćenja. Sektorom unutrašnje kontrole policije

⁷⁷ <http://bezbednost.org/Sve-publikacije/5536/Parapsihopatologija-policije.shtml> (11.08.2014.)

⁷⁸ Banović, B., Korupcija u policiji (power-point prezentacija sa predavanja iz predmeta Korupcija), slajd br. 23, (8. 5. 2013)

⁷⁹ *Ibidem*

⁸⁰ Besnik B. (et al.), *Almanah o nadzoru sektora bezbednosti na Zapadnom Balkanu*, Beograd, 2012, 186

rukovodi načelnik Sektora koji je ujedno i pomoćnik ministra unutrašnjih poslova a postavlja ga Vlada Republike Srbije, na osnovu Zakona o državnim službenicima i prethodno sprovedenom javnom konkursu, na period od 5 godina. Načelnik Sektora za svoj rad odgovara ministru unutrašnjih poslova i podnosi mu redovne i periodične izveštaje o radu Sektora unutrašnje kontrole policije.⁸¹ “Ovlašćena službena lica u Sektoru unutrašnje kontrole policije pri vršenju kontrole imaju sva policijska ovlašćenja i u pogledu svojih prava i dužnosti izjednačeni su sa drugim ovlašćenim službenim licima.

Sektor unutrašnje kontrole policije postupa na osnovu predloga, pritužbi i predstavki fizičkih i pravnih lica, povodom pisanih obraćanja pripadnika policije i po sopstvenoj inicijativi, odnosno na osnovu prikupljenih obaveštenja i drugih saznanja.”⁸²

Odeljenje za kontrolu zakonitosti u radu u svom sastavu ima: *Odsek za praćenje i kontrolu zakonitosti u radu* i *Odsek za praćenje upotrebe sredstava prinude*.⁸³ Deluje u Upravi policije. „Odeljenje za kontrolu zakonitosti u radu, prati, organizuje i pruža stručnu pomoć jedinicama policije po poslovima zakonitosti i pravilnosti primene policijskih ovlašćenja, discipline, ponašanja i ličnog izgleda policijskih službenika i predlaže propisivanje i vođenje odgovarajuće evidencije po ovim poslovima; neposredno se angažuje na utvrđivanju činjeničnog stanja kod težih slučajeva prekoračenja i zloupotrebe ovlašćenja, kao i u slučajevima napada, ometanja i sprečavanja policijskih službenika u kojima je došlo do težeg povređivanja ili smrti lica ili policijskih službenika; ostvaruje uvid u rad policije u policijskim upravama, usklađuje i usmerava rad i pruža stručnu pomoć jedinicama policije; prati i vrši kontrolu zakonitosti u primeni policijskih ovlašćenja od strane policijskih službenika. a posebno kod upotrebe sredstava prinude, lišavanja slobode, dovođenja, zadržavanja, pružanja pomoći drugim organima i organizacijama i dr.”⁸⁴ Ovo je izuzetno važan mehanizam suzbijanja korupcije u policiji.

“O radu *Odseka za kontrolu zakonitosti u Žandarmeriji* ne postoje skoro nikakve informacije dostupne javnosti, niti postoji zakonska potpora. Odsek je deo Odeljenja za bezbednost i

⁸¹ <http://prezentacije.mup.gov.rs/sukp/sukp.htm>, (02.03.2014.)

⁸² *Ibidem*

⁸³ <http://www.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/InformatorMUP-latinica.pdf>. (02.03.2014.)

⁸⁴ *Ibidem*

zakonitost i najverovatnije je zadužen za to da obezbedi red, disciplinu i skladne unutrašnje odnose u svojim komandama i jedinicama, kao i zakonitost u radu. U poslednjim izmenama ZP u decembru 2011. godine propisano je da će organizacija i funkcionisanje specijalnih jedinica policije i status njenih pripadnika biti uređeni podzakonskim aktom koji još uvek nije usvojen".⁸⁵ Navedeno stanje zasigurno predstavlja rizik od pojave korupcije. U javnom informatoru o radu ministarstva unutrašnjih poslova republike srbije,⁸⁶ iz decembra 2013. Godine koji sadrži 624 strane, nema nikakvih pomena o nadležnosti Odseka za kontrolu zakonitosti u Žandarmeriji.

Služba interne revizije je nadležna da proverava i ocenjuje upravljanje javnim finansijama u MUP-u. Formirana je u januaru 2009. godine. Formiranje je proisteklo iz obaveze da svi budžetski korisnici imaju interno nezavisno telo za reviziju i kontrolu finansijskog poslovanja. Služba interne revizije je odgovorna direktno ministru MUP.

“Osnovna aktivnost *Biroa za pritužbe i predstavke* je rad na primeni propisa kojima je uređen postupak rešavanja pritužbi koje protiv policijskih službenika podnose građani i pravna lica, onda kada smatraju da su im nezakonitom ili nepravilnom radnjom policijskog službenika povređena prava ili slobode (čl.180. Zakona o policiji i Pravilnik o načinu rešavanja pritužbi). Biro vrši prijem i obradu pritužbi podnetih Kabinetu ministra, pruža stručnu i administrativnu podršku radu Komisije za rešavanje pritužbi u sedištu Ministarstva, pruža stručnu pomoć ovlašćenim licima i komisijama za rešavanje pritužbi u organizacionim jedinicama Ministarstva, vodi propisane evidencije i izveštava Kabinet ministra o podnetim pritužbama, ostvaruje neposredne kontakte sa podnosiocima pritužbi, i obavlja druge poslove vezane za pritužbeni postupak.

Biro svakodnevno kontaktira sa građanima i postupa po predstavkama, molbama, predlozima i drugim podnescima upućenih Kabinetu ministra, dostavljaajući ih na odgovarajuće provere i, po dobijenom izveštaju, sačinjava odgovore podnosiocima. Po odobrenom zahtevu, Biro vrši prijem stranaka na razgovor.”⁸⁷

⁸⁵ Petrović, P. (2013), *op.cit.*, 97.

⁸⁶ <http://www.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/InformatorMUP-latinica.pdf>, (02.03.2014.)

⁸⁷ http://www.mup.gov.rs/cms_lat/ministarstvo.nsf/biro-za-prituzbe-i-predstavke.h, (02.03.2014.)

Među organima unutrašnje kontrole ne postoji definisana koordinacija, niti zakonska regulative međusobne saradnje.

Možda i najvažnije u sprečavanju korupcije kako u policiji tako i u sktoru bezbednosti u celosti, jeste pažljiv i transparentan, depolitizovan izbor rukovodstva. Postavljenjem na čelna mesta u rukovodstvu policije ličnosti od moralnog i profesionalnog integriteta, bez mrlja kako u profesionalnoj karijeri tako i u privatnom životu, nosi snažnu poruku svim zaposlenima u sistemu policije i van nje, pa i onima koji su u sukobu sa zakonom i kojima bi odgovarala situacija smanjene policijske profesionalnosti. S druge strane, postavljenjem na rukovodeća mesta u policiji (ministar, pomoćnik ministra, državni sekretar, direktor policije, načelnici uprava) ljudi sa diskutabilnim referencama, sumnjivog moralnog i profesionalnog kredibiliteta, značilo bi direktan šamar svim poštenim policijskim službenicima i ohrabrenje svima onima sa nečasnim namerama.

Organi spoljne kontrole se odnose na sektor bezbednosti u celini, pa će o njima biti reči posle.

6. KORUPCIJA U MINISTARSTVU ODBRANE I VOJSCI

Na samom početku poglavlja potrebno je naglasiti da će deo koji se odnosi na pojavu i eventualnu prisutnost korupcije kada su u pitanu vojne bezbednosno-obaveštajne službe, tj. službe bezbednosti koje resorno pripadaju Ministarstvu odbrane Republike Srbije, biti obrađen u poglavlju koji se odnosi na korupciju u bezbednosno-obaveštajnim službama.

Vojska Republike Srbije resorno pripada ministarstvu odbrane Republike Srbije. Ministarstvo odbrane u Srbiji, kao i o bilo kojoj državi (uglavnom se misli na sistem odbrane, tj. oružane snage određene zemlje) je uvek jedan od najvećih ako ne i najveći potrošač državnog budžeta. Reprezentativan primer su danas još uvek dominantna svetska super sila – SAD koja sama izdvaja više sredstava nego desetak sledećih po visini izdavanja za oružane snage zemalja u svetu. Naravno, to nije ništa neobično, šta više, sasvim je logično ako uzmemo u obzir ogromnu širinu materijalnih potreba oružanih snaga bilo koje zemlje (ozbiljne države). Nesaglediv je niz potreba jedne takve institucije kao što je ministarstvo odbrane.

Gde protiču ogromna finansijska sredstva, za potrebe na hiljade roba i usluga, ekvivalentno tome, ogromne su mogućnosti za koruptivne aktivnosti, od sitne do visoke korupcije. Sitna se naravno odnosi na niže službenike i pripadnike koji su u sistemu ministarstva odbrane, a visoka je logično “rezervisana” za rukovodioce sektora, načelnike oblasti, uprava i slično, pa sve do samog vrha piramide ministarstva odbrane.

„Kao „područja najpodložnija korupciji“ Ministarstvo odbrane (MO) je ocenilo nabavke, medicinsku podršku i administraciju, regrutovanje, naknade koje se odnose na putne troškove, stanovanje, ranjavanje u borbenim dejstvima i upravljanje objektima i resursima.“⁸⁸

Priroda delatnosti ministarstva odbrane, odnosno oružanih snaga je sama po sebi veoma osetljiva. Što se tiče dostupnosti podataka i istraživanja, čini se da podataka i istraživanja ima višestruko manje u odnosu na MUP, tj. policiju, bar kad je Srbija u pitanju. Naravno, upravo ta osetljivost prirode delatnosti kao i to da je, čini se, vojska Srbije, odnosno ministarstvo odbrane još “zatvorenija” institucija” od MUP-a Republike Srbije na određeni način pogoduje i

⁸⁸ Savković, M., “*Gde ministarstvo odbrane vidi rizik od korupcije?*” ; http://www.bezbednost.org/upload/document/gde_ministarstvo_odbrane_vidi_rizik_od_korupcije.pdf, 2, (22.08.2014.)

moogućnostima za korupciju, jer što je oblast tajnovitija, manji je uvid javnosti pa i transparentnost protoka finansija. Na ovo treba dodati karakteristike državne uprave u Republici Srbiji. U Srbiji je veoma izražena dominacija političkih partija nad državnom upravom, samim tim i nad celim sektorom bezbednosti, pa i nad ministarstvom odbrane.

Razloge političke prirode u smislu političkih pritisaka i neosnovanih napredovanja zahvaljujući pripadnosti određenoj političkoj liniji neće se posebno obrađivati, sem u delu gde se pomenute pojave dodiruju sa pojavom korupcije, jer su pomenute pojave i procesi veoma usko vezani i najčešće nerazdvojivo isprepleteni. Upravo ta isprepletenost političkih i ekonomskih elita maksimalno povećavaju mogućnosti korupcije, te i borbu protiv iste države na određenom nivou koji je najčešće samo deklarativan.

„Međutim, da bi se protiv nečega borilo, prvo se mora znati šta to nešto jeste. Pritom ne postoji definicija korupcije u sistemu odbrane koja je opšte prihvaćena kao idealna. Njeni sastavni elementi svakako bi uključili odrednice pozicije moći (odnosno nosioca korupcije), samog dela (korupcije) i materijalne, odnosno statusne koristi (koju tom prilikom stiče)”,⁸⁹

⁸⁹ Savković, M., “*Korupcija u vojsci*”, http://www.bezbednost.org/upload/document/korupcija_u_vojsci.pdf, 2, (22.08.2014.)

6.1. Pojavni oblici korupcije ministarstvu odbrane i vojsci

Ako pogledamo (navedene u poglavlju korupcije u policiji) pojavne oblike korupcije u policiji, kada je sistem odbrane u pitanju, takođe je moguće, čini se, izdvojiti najčešće oblike korupcije koji pri tome pokrivaju najveći deo oblasti gde je korupcija moguća i prisutna u sistemu MO:

- a) *korupcija kod javnih nabavki;*
- b) *korupcija kod postupanja zaposlenih;*
- c) *korupcija kod unapređenja, napredovanja i postavljenja u okviru VS i MO*
- d) *korupcija u vojnim bezbednosno-obaveštajnim službama* (napomenuto je na početku poglavlja da će deo koji se odnosi na korupciju u vojno bezbednosno-obaveštajnim službama, biti predstavljen u poglavlju koji se odnosi na korupciju u bezbednosno-obaveštajnim službama).

Kada su u pitanju *javne nabavke* u ministarstvu odbrane situacija je veoma slična kao u MUP Republike Srbije. “Veoma zabrinjava praksa MO da javne nabavke, u apsolutnoj većini slučajeva sprovodi po postupku male vrednosti. Tokom 2010. i 2011. godine, u nadležnosti MO, sprovedeno je 13,770 postupaka javne nabavke male vrednosti, odnosno 461 postupak velike vrednosti. Udeo nabavki male vrednosti bio je, dakle, 96,76%.”⁹⁰

Posebno sumnjivo izgleda navedeni podatak kada se uzme u obzir količina proizvoda i usluga koje treba ministarstvo odbrane kao i širina asortimana roba i usluga. Ministarstvo odbrane obavlja nabavke za ogroman broj institucija pod svojom nadležnošću, počev od Vojnomedicinske akademije (lekovi, sanitetski material, vozila, održavanje, tehnika kao i još na hiljade roba i usluga), institucije obrazovanja u okviru ministarstva odbrane (ogroman broj opreme i usluga), kasarne i aerodromi (vojna oprema, oružje municija, i na stotine roba i usluga). Kada pogledamo navedene potrebe, koje su navedene i koje nisu konačne, podatak da je

⁹⁰ <http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/102/Vojska.shtml>, (25.03.2014.)

najveći broj nabavki obavljen kao nabavke male vrednosti je i više nego sumnjiv. Naravno, sve ovo ukazuje da je najveći broj nabavki sproveden po nedovoljno transparentnoj proceduri.⁹¹

Druga činjenica koja izaziva sumnju kada je reč o javnim nabavkama pod nadležnošću ministarstva odbrane su *poverljive nabavke*. *Poverljive nabavke* su zbog svoje prirode izuzete iz javnog uvida, ali i iz detaljnije institucionalne kontrole.⁹²

Korupcija kod postupanja zaposlenih postoji u različitim pojavnim oblicima. Falsifikovanje dokumentacije radi ostvarenja materijalne ili druge vrste koristi. Poznat je slučaj iz 2009.godine kada je određena grupa pripadnika ministarstva odbrane, koje je predvodio penzionisani kapetan Goran Mojović godinama nameštala dodelu vojnih stanova, penzija i invalidnina, za pare oslobađali regrute od vojne obaveze.⁹³

Dalje, učešće u raznim komisijama (ne samo komisije za javne nabavke) gde članovi komisije prihvataju ponude koje ne ispunjavaju propisane uslove ili prihvataju ponudu koja je manje povoljna od jedne ili više drugih ponuda, za prodaju rashodovane opreme, dodeljivanje poslova raznim civilnim firmama koje angažuje ministarstvo odbrane za određene delatnosti, curenje informacije o najpovoljnijoj ponudi (slično kao i kod javnih nabavki), komisije prilikom zapošljavanja u ministarstvu odbrane i slično. Ovde je zanimljivo istaći da se zloupotrebe kod zapošljavanja bitno ne razlikuju od istih u MUP, da je veliki stepen diskrecionih ovlašćenja s jedne strane i manjak pozitivnih pisanih normi koje regulišu datu materiju s druge strane.⁹⁴

Zatim slede razne druge zloupotrebe službenog položaja i zloupotrebe položaja odgovornog lica, npr. korišćenje resursa ministarstva odbrane za privatne potrebe radi sticanja određene materijalne koristi.

⁹¹ Član 39. ZJN definisao je javne nabavke male vrednosti kao nabavke istovrsnih dobara, usluga ili radova čija je ukupna procenjena vrednost na godišnjem nivou niža od 3.000.000 dinara. Za nabavke istovrsnih dobara usluga ili radova čija je ukupna procenjena vrednost na godišnjem nivou niža od 400.000 dinara, naručioci nisu obavezni da primenjuju ZJN.

⁹² Pejović, D., *Nabavke u sektoru bezbednosti*, Beograd; 2012,2

⁹³ <http://www.vesti.rs/Penzija/Operacija-Borac-VELIKA-PLJACKA-VOJSKE-SRBIJE.html>, (08.05.2014.)

⁹⁴ Prilikom određenog konkursa Uprave za ljudske resurse MO za zaposlenje na određenim poslovima u okviru MO, na kojima se kandidovao autor ovog rada, na direktno pitanje autora članovima komisije na osnovu kojih kriterijuma će se izvršiti odabir prijavljenih kandidata i gde su pomenuti kriterijumi sadržani, tj. u kom aktu, predsednik komisije je odgovorio da nema pisanih kriterijuma, te da se cene „razne stvari i osobine“ (ma šta to bilo), pa će shodno tome komisija doneti odluku?!?

Poznat je slučaj određenih pripadnika ministarstva odbrane, osumnjičenih tokom 2011. godine, da su bez zaključenih ugovora, proizvodili semenske hibride suncokreta i kukuruza. Proizvodilo se u „Moroviću“, u pogonima „Grabovci“ i „Karađorđevo“, a za potrebe „Agroseme investa“.⁹⁵

Za Korupcija kod unapređenja, napredovanja i postavljenja u okviru vojske srbije i ministarstva odbrane mutatis mutandis (uz odgovarajuća prilagođavanja) važi sve isto kao za korupciju pri napredovanju i zapošljavanju u policiji, tako da nema potrebe radi gomilanja broja stranica ovoga rada ponovo prepričavati isto.

6.2. Posledice korupcije na odbrambene sposobnosti

Kada je korupcija raširena u sistemu u kao što je sistem odbrane, u kome su većina pripadnika visoko profesionalni kadrovi, usko specijalizovani (oficiri, podoficiri) pojave kao što su korupcija i veoma velik upliv političkih partija u poslove vojske, pogotovo kada je u pitanju korupcija kod unapređenja, napredovanja i postavljenja u okviru vojske srbije i ministarstva odbrane, neminovno dovodi do određenih posledica kao što je snižen nivo moralnog i profesionalnog integriteta pripadnika vojske srbije i ministarstva odbrane.

Prosto rečeno, posledica mešanja starnačkih postavljnika u poslove koji zahtevaju najviši nivo profesionalnosti je ta da su pomenuti pripadnici ministarstva odbrane permanentno demotivisani da zadrže visok moralni i profesionalni integritet. To se direktno odražava na borbenu gotovost i odbrambeni državni kapacitet.

Negativna slika o oružanim snagama u javnosti i raširena korupcija u istim dovode do smanjenja međunarodnog ugleda države u celosti, čini da vojna profesija bude manje privlačna poštenim mladim ljudima.

⁹⁵ <http://m.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:470283-Vojsku-ostetili-za-14-miliona>, (08.05.2014.)

6.3. Kontrolni organi Ministarstva odbrane

Unutrašnju kontrolu u okviru ministarstva odbrane vrši *Inspektorat odbrane*. Deo iz nadležnosti inspektorata odbrane koji je važan i odnosi se na borbu protiv korupcije, „Inspektorat ostvaruje kroz svoju nadležnost da kontroliše rad, materijalno i finansijsko poslovanje i građevinsku delatnost komandi, jedinica i ustanova vojske Srbije, organa i ustanova ministarstva odbrane.”⁹⁶ Problem se javlja kod pravnog okvira direktora Inspektorata. „Uspešan rad ovog organa remeti to što pozicija direktora Inspektorata odbrane nije regulisana nijednim pravnim aktom. Nije definisano ko postavlja direktora Inspektorata odbrane i na koji period, da li je za ovu poziciju potreban interni konkurs, koji su kriterijumi za postavljenje, kao i koji su uslovi za njegovo razrešenje.”⁹⁷ Postoji i institucija *Vojnopolicijskog inspektora*, koji kontroliše zakonitosti primene policijskih ovlašćenja Vojne policije (Čl. 53a „Zakona o Vojsci Srbije”).⁹⁸

6.4. Uloga Vojnobezbednosne agencije u borbi protiv korupcije

Vojnobezbednosna agencija je nesumnjivo navažniji organ koji u svojoj nadležnosti ima za zadatak (između ostalog) borbu protiv korupcije u ministarstvu odbrane i vojsci Srbije. Upravo su pripadnici Vojnobezbednosna agencije otkrili, zaustavili i procesuirali članove organizovane grupe koja je godinama nameštala dodelu vojnih stanova, penzija i invalidnina, za pare oslobađali regrute od vojne obaveze. Vojnobezbednosna agencija kroz svoju nadležnost i obavezu otkrivanja, istraživanja i dokumentovanja krivičnih dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti Republike Srbije, protiv čovečnosti i međunarodnog prava, te najtežih krivičnih dela sa elementima organizovanog kriminala kada se kao učinioci pojavljuju vojna i civilna lica na službi u ministarstvu odbrane i vojsci Srbije ili kada je neko od navedenih krivičnih dela

⁹⁶ http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=4329 (09.05.2014.)

⁹⁷ Petrović P., (et al.), *Procena integriteta u sektoru bezbednosti Srbije*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2014, 89.

⁹⁸ Zakon o Vojsci Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 116/2007, 88/2009 i 101/2010).

usmereno protiv ministarstva odbrane i vojske Srbije,⁹⁹ deluje na polju otkrivanja i suzbijanja korupcije.

O tome da Vojnobezbednosna agencija dosta pažnje posvećuje borbi protiv korupcije u ministarstvu odbrane i vojsci Srbije, govorio je i tadašnji direktor Vojnobezbednosne agencija, Svetko Kovač, prilikom gostovanja na master studijama pri Beogradskom Univerzitetu - Terorizam, organizovani kriminal i bezbednost. Direktor Vojnobezbednosne agencije, general Svetko Kovač, 23.02.2011. godine, održao je predavanje na temu: „Uloga Vojnobezbednosne agencije u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala i korupcije“.

⁹⁹ http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=4339 (09.05.2014.)

7. KORUPCIJA U BEZBEDNOSNO-OBAVEŠTAJNIM SLUŽBAMA

U Republici Srbiji je Zakonom o osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije¹⁰⁰ definisano koje su to službe bezbednosti, tako da u članu 4, stav 1 stoji sledeće: „*Službe bezbednosti su Bezbednosno-informativna agencija, kao posebna organizacija, Vojnobezbednosna agencija i Vojnoobaveštajna agencija, kao organi uprave u sastavu Ministarstva odbrane.*”

Što se tiče problema korupcije i podataka o stepenu korupcije u službama bezbednosti, podataka gotovo da nema. „Retke su, takođe, i studije slučaja, odnosno primeri koruptivnog ponašanja u službama bezbednosti.”¹⁰¹ Ovo je sasvim logično stanje iz prostog razloga što pomenute službe svoje aktivnosti zasnivaju na principima stroge tajnosti, koja je znatno veća nego u ostalim bezbednosnim institucijama kao što je policija, od koje se u znatnoj meri i očekuje transparentnost u radu. Određeni autori takođe potvrđuju oskudnost podataka o korupciji i nivou iste u službama bezbednosti, tako Petrović tvrdi da „*Sistematska domaća i strana istraživanja o korupciji u bezbednosno-obaveštajnim službama ne postoje.*”¹⁰²

Iz navedenih razloga biće rečeno koje su to karakteristike službi bezbednosti koje pogoduju nastanku korupcije u njima samima. Upravo ta tajnost koja je obeležje službi bezbednosti pogoduje nastanku korupcije, dok istovremeno, s druge strane, otežava njeno otkrivanje i suzbijanje. Politizacija službi je takođe jedan od činilaca koji stvaraju plodno tlo za koruptivne aktivnosti. S druge strane, preterana samostalnost u radu bez adekvatne demokratske kontrole takođe pogoduje mogućnostima za pojavu korupcije. Zanimljivo je poređenje sa pojavnim oblicima korupcije u policiji. U službama bezbednosti je, čini se, moguć manji broj pojava oblika, iako šteta koja može biti prouzrokovana može biti višestruko veća. Manji broj pojava oblika je logična posledica mnogo uže specijalizovane aktivnosti službi. Ako ukrstimo pojavne oblike korupcije u policiji, ministarstvu odbrane i vojsci sa specifičnostima delatnosti bezbednosno obaveštajnih službi, moguće je izvući moguće pojavne oblike korupcije u samim službama, to bi mogle biti sledeće situacije:

¹⁰⁰ Zakono o osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 116/2007 i 72/2012)

¹⁰¹ Petrović, P.(2012), „*Korupcija i bezbednosno-obaveštajne službe*”,

http://www.bezbednost.org/upload/document/petrovic_2012_korupcija_i_sluzbe_bezbednosti.pdf, Beograd, 2012, 1

¹⁰² Petrović P. (2013), *op. cit.*, 33.

- a) *korupcija pripadnika službi u nameri da se utiče na određene istrage*
- b) *korupcija radi izvlačenja poverljivih informacija i podataka*
- c) *plasiranje netačnih podataka-dezinformacija*
- d) *javne nabavke*
- e) *korupcija pri zapošljavanju*

O svakom od pomenutih oblika važi slično kao već opisano kada je bilo reči o policiji, MO i vojsci. Zanimljivo je naglasiti razlike. Kada je u pitanju *korupcija pripadnika službi u nameri da se utiče na određene istrage*, na primer prikrivanja ili zadržavanja informacija zbog sticanja koristi, koje određeno lice inkriminišu. Naravno, razlika je u mogućnostima između operativaca na terenu u odnosu na načelnike odeljenja i uprava. Kod ovih prvih situacija je slična kao i kod policijskih službenika i kriminalističkih inspektora, dok rukovodioci već mogu uticati na određene odluke i usmeravati rad u određenom pravcu, praviti prioritete u radu i slično. Gde je rizik korupcije iz razloga *izvlačenja poverljivih informacija i podataka*?

Naime, svrha postojanja i cilj rada službi bezbednosti jeste prikupljanje i analiza podataka. Nakon obrade informacija dokumenti u kome su sadržani obrađeni podaci se preko načelnika određenih resora u okviru službe prosleđuju dalje prema vrhu piramide, da bi na kraju bili prosleđeni najvišem državnom rukovodstvu, kako bi ovi donosili što ispravnije odluke. Logična posledica je da najviše državno rukovodstvo određuje prioritete rada službi bezbednosti. Upravo u ovakvom ciklusu protoka informacija postoji rizik korupcije radi izvlačenja određenih poverljivih podataka, kao i radi svojevrsnog „filtriranja“ podataka, jer kvalitet i tačnost informacija na osnovu kojih se donose najvažnije državne odluke zavise upravo od kvaliteta i tačnosti i stanja informacije koja je stigla do vrha. Dovoljno je samo jedan deo izostaviti ili prećutati pa da se izvede sasvim pogrešan zaključak i donese drugačija odluka nego što bi bio slučaj da je informacija bila potpuna.

Sličan efekat se postiže i *plasiranjem netačnih podataka, dezinformacija*, koje mogu bitno uticati prilikom procene u donošenju odluka. Ovde se govori isključivo o rizicima korupcije, jer do sličnog uticaja može doći iz sasvim drugačijih razloga, ideoloških na primer i slično. Naravno, treba razlokovati korupciju od zloupotreba položaja za razne kriminalne radnje pripadnika službi, kao što su iznude pod pretnjom puštanja kompromitujućih informacija. Ovo je

važno jer se korupcija prepliće sa iznudom, na primer određeni rukovodilac službe bezbednosti nakon iznude odluči da prikrije kompromitujući materijal radi sticanja finansijske dobiti. Ovde bi bilo reći o iznudi, a ne o korupciji, iako je posledica identična. Poznate su i druge zloupotrebe koje su u uskoj vezi sa korupcijom, kao što su pisanje „doteranih“ izveštaja kako bi oni koji odlučuju bili zadovoljniji radom službi, a samim tim lica koja se nalaze na čelu službi i dalje uživala poverenje vlasti. Slično ovome je i kada se izveštaji prosleđuju selektivno, na primer kada pripadnici jedne partije u koalicionoj vladi dobijaju potpunije izveštaje od drugih, ili drugi ne dobiju uopšte (a koji na to imaju pravo), ili još gore kada na primer Predsednik Vlade dobija redovno izveštaje a Predsednik Republike ne dobija. Očigledne su mogućnosti varijacija na temu.

Kada su u pitanju *javne nabavke* kao jedan od najvećih rizika korupcije u sektoru bezbednosti, tzv. već pomenute *poverljive nabavke* koje najviše pogoduju nastanku korupcije i upravo za njima najčešće poseže Bezbednosno informativna agencija (BIA), u čak 95% slučajeva.¹⁰³ Sumnju dodatno podgreva da BIA nabavke vrši po poverljivoj proceduri i kada realno nikakve potrebe nema, kao što je na primer nabavka nameštaja.¹⁰⁴

Vojnobezbednosna agencija i Vojnoobaveštajna agencija resorno pripadaju ministarstvu odbrane pa svoje potrebe zadovoljavaju kroz nabavke koje sprovodi nadležno ministarstvo.

Formalni način *zapošljavanja* u službama bezbednosti u Srbiji je različit zavisno da li se radi o službama u sastavu ministarstva odbrane (Vojnobezbednosna agencija i Vojnoobaveštajna agencija) ili je u pitanju „civilna“ služba bezbednosti, tj. Bezbednosno informativna agencija.

U vojnim službama se angažovanje vrši preko internih konkursa ministarstva odbrane kada su u pitanju profesionalna vojna lica, odnosno preko javnih konkursa Sektora za ljudske resurse ministarstva odbrane kada je reč o angažovanju pripadnika iz redova građanstva. Po izjavi tadašnjeg direktora Vojnobezbednosne agencije, generala Svetka Kovača, veoma je mala mogućnost uticaja „sa strane“ na zapošljavanje u Vojnobezbednosnoj agenciji zbog veoma razrađene i jasno definisane procedure koju kandidati prolaze.¹⁰⁵ O direktivama „odozgo“ i nametanju rešenja prilikom izbora kandidata iz kabineta ministra, nije bilo reći jer bi zasigurno

¹⁰³ <http://www.bezbednost.org/Najave/4909/Mapa-rizika-od-korupcije-u-sektoru-bezbednosti.shtml> (11.05.2014.)

¹⁰⁴ http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/243/Finansije.shtml/nav_start= (11.05.2014.)

¹⁰⁵ Autor je lično razgovarao sa generalom Svetkom Kovačem

tadašnji direktor Vojnobezbednosne agencije odbacio takvu mogućnost. Analogno Vojnobezbednosnoj agenciji, za pretpostaviti je da je slično stanje i u Vojnoobaveštajnoj agenciji.

Što se tiče pak stanja kada je reč o zapošljavanju u Bezbednosno informativnoj agenciji, tu stvari stoje znatno drugačije. Naime, rešenje o zasnivanju radnog odnosa u Bezbednosno informativna agencija donosi isključivo direktor agencije. Ranijih godina, dok se Bezbednosno informativna agencija zvala Resor državne bezbednosti odluke o zasnivanju radnog odnosa u službi su donosili načelnici lokalnih centara, na primer načelnik Beogradskog centra Resora državne bezbednosti. Navodno da bi se sprečile zloupotrebe načelnika centara, ovo pravo je centralizovano i stavljeno u nadležnost direktora Bezbednosno informativna agencija. Međutim, sve su prilike da se time srizici od pojave ovog vida korupcije ne samo da nisu smanjili, nego se zapošljavanje po partijskoj liniji znatno uvećalo. Bezbednosno informativna agencija je postala odskočna daska za diplomatiju stranačkih kadrova.¹⁰⁶ „U poslednjoj deceniji u Srbiji je nastao poseban, partokratski politički sistem koji karakteriše podela plena – pravo upravljanja nad državnim institucijama – između vladajućih političkih partija. Posledica je to da partije snažno kontrolišu institucije koje su u raspodeli dobile na upravljanje.“¹⁰⁷

7.1. Kontrola službi bezbednosti

Unutrašnja kontrola predstavlja sistem propisa, pravila, procedura i tela, koji postoje u okviru jedne institucije. „Njihov glavni cilj je zaštita i unapređenje njenog integriteta sprečavanjem i otklanjanjem nezakonitosti i nepravilnosti, koje se mogu pojaviti unutar institucije.“¹⁰⁸

Sistem unutrašnje kontrole treba da pruži jamstva da će državni deo sektora bezbednosti delovati u skladu sa principima demokratskog društva. Zakonski i strateški okvir uređuje, usmerava i podstiče unutrašnje kontrole da vrše kontrolu zakonitosti rada, a time sprečava i

¹⁰⁶ Autor je razgovarao sa više pripadnika BIA, neki od njih su skoro penzionisani dok drugi imaju staž od preko 20 godina u službi, svi su se izjasnili da je zapošljavanje u službi maksimalno ispolitizovano što je dovelo do pada kvaliteta operativnog rada.

¹⁰⁷ Petrović, P.(2013.), *Korupcija...*, op.cit.73

¹⁰⁸ Petrović, P.(2013.), *Korupcija...*, op.cit.66

suzbija koruptivne radnje. Unutrašnja kontrolna tela predstavljaju suštinski deo formalne kontrole državnog dela sektora bezbednosti, koji postoji u praksi najvećeg broja zemalja.¹⁰⁹

U Bezbednosno informativnoj agenciji postoje dva tela unutrašnje kontrole: Unutrašnja i budžetska kontrola i Interna revizija. Njihov rad nije regulisan zakonom već internim aktima, koja im daju dovoljna ovlašćenja za valjano obavljanje svojih poslova. Oba rečena tela su neposredno odgovorna direktoru agencije. Otud ona uživaju mali stepen nezavisnosti u radu.¹¹⁰ Drugi podaci o unutrašnjoj kontroli Bezbednosno informativne agencij nisu dostupni.

Institut Generalnog inspektora unutrašnje kontrole BIA koji se pominjao u javnosti kao jedna od ideja, nikada nije zaživeo, za razliku od Ministarstva odbrane u kome Generalni inspektor vrši kontrolu nad Vojnobezbednosnom i Vojnoobaveštajnom agencijom. Generalni inspektor je za svoj rad odgovoran direktno Ministru odbrane. Zakon o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji ("Sl. glasnik RS", br. 88/2009, 55/2012 - odluka US i 17/2013) definiše nadležnosti Generalnog inspektora. U članu 54 pomenutog zakona stoji sledeće:

- Generalni inspektor:
 - nadzire primenu načela političke, ideološke i interesne neutralnosti u radu VBA i VOA i njihovih pripadnika;
 - nadzire zakonitost primene posebnih postupaka i mera za tajno prikupljanje podataka; nadzire zakonitost trošenja budžetskih i drugih sredstava za rad;
 - daje mišljenje na nacрте zakona, drugih propisa i opštih akata iz nadležnosti VBA i VOA;
 - utvrđuje činjenice o uočenim nezakonitostima ili nepravilnostima u radu VBA i VOA i njihovih pripadnika;
 - podnosi izveštaj ministru odbrane o rezultatima nadzora sa predlogom mera.

¹⁰⁹ Milosavljević, B., Đorđević, S., "Korupcija u sektoru bezbednosti: unutrašnja kontrola"
http://www.bezbednost.org/upload/document/milosavljevic_djordjevic_2012_sistem_unutrasnje_ko.pdf,
(11.05.2014.)

¹¹⁰ http://korupcija.bezbednost.org/Korupcija/243/Finansije.shtml/nav_start = (11.05.2014.)

- Generalnog inspektora postavlja Vlada na period od pet godina, na predlog ministra odbrane, uz mišljenje Saveta za nacionalnu bezbednost. Generalni inspektor je odgovoran za rad ministru odbrane.
- Generalni inspektor podnosi izveštaj o sprovedenoj kontroli najmanje jednom godišnje nadležnom odboru Narodne skupštine. Generalni inspektor ne može biti član političke stranke, niti obavljati drugu javnu funkciju

8. ANTIKORUPTIVNE MERE I SPOLJAŠNJA KONTROLA

8.1. institucionalni pravci i mehanizmi suzbijanja korupcije

Ovde će biti navedeni **institucionalni pravci borbe protiv korupcije i mehanizmi za borbu protiv korupcije** zajednički za korupciju uopšte, u bilo kom segmentu društva i države, pa se samim tim odnosi i na korupciju u sektoru bezbednosti kao jedan širi okvir koji prethodi merama i mehanizmima koji su specifični za sektor bezbednosti.¹¹¹

Institucionalni pravci borbe protiv korupcije:

- Smanjenje uloge države – smanjenje diskrecionih ovlašćenja (deregulacija ili automatizam donošenja odluka)
- Polaganje računa – obaveza zvaničnika da obaveštavaju javnost o svom radu; javnost rada
- Motivacioni sistem – povećanje plata državnih službenika, sistem napredovanja u karijeri, razvijanje etičkih normi
- Osnovni metoda za povećanje odgovornosti državnih organa:
 - a) politička konkurencija
 - b) nadzor javnosti

¹¹¹ Ilić G. P., *Korupcija – pojam, uzroci i mere suprotstavljanja*, (power-point prezentacija sa predavanja iz predmeta Korupcija na master studijama Univerziteta u Beogradu) (13.03.2013.)

Mehanizmi za borbu protiv korupcije

Preventivni mehanizmi:

- a) javnost rada, donošenja odluka i dostupnost informacija
- b) ograničavanje monopola u donošenju odluka
- c) ograničavanje diskrecionih ovlašćenja
- d) smanjivanje broja zabrana, ograničenja
- e) jačanje javne etike

Ovde bi smo još možda mogli dodati edukaciju. “Edukacija se ponekada sa pravom smatra delom prevencije u širem smislu te reči.”¹¹²

Represivni mehanizmi:

- a) poništavanje koruptivnih poslova
- b) otkrivanje aktera, efikasnost postupka i primerenost izricanja sankcija
- c) oduzimanje imovine stečene korupcijom

¹¹² Nenadić, N.: „Mehanizmi za borbu protiv korupcije“, u *Korupcija - osnovni pojmovi i mehanizmi za borbu*“ (prir. Ilić G. P.), Edicija Crimen, Beograd, 2007,130

8.2. Spoljnja kontrola sektora bezbednosti

Institucije i organi nadležni za spoljnu kontrolu rada policije su sledeći:

- Narodna skupština Republike Srbije
- Agencija za borbu protiv korupcije
- Državna revizorska institucija
- Komisija za zaštitu prava u javnim nabavkama
- Zaštitnik građana
- Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.
- Sudski nadzor i kontrola

Narodna skupština Republike Srbije kontrolu vrši kroz svoje parlamentarne odbore. U okviru Narodne skupštine Republike Srbije postoje dva odbora za kontrolu sektora bezbednosti, to su: i “*Odbor za kontrolu službi bezbednosti.*” i “*Odbor za finansije, budžet i trošenje javnih sredstava.*” Ovaj odbor kontroliše odgovorno trošenje budžetskih sredstava celokupnog državnog aparata, samim tim i sektora bezbednosti.

9. ZAKLJUČAK

Depolitizacija - uslov sine qua non

Kada je reč o borbi protiv korupcije, najveći izazov za Srbiju i njenu modernizaciju predstavlja jačanje institucija i njihova izgradnja, odnosno nadgradnja već postojećih, koje su kamen temeljac pravne države. Bez pravne države nema ni borbe protiv korupcije, u stvari država bez vladavine prava i nije država u punom državnom kapacitetu već nedovršena država.

Borba protiv korupcije i medijsko isticanje o namerama i eventualnim postignutim rezultatima u toj borbi su uvek bili i ostali politički profitabilni, kako u razvijenim zemljama, tako, reklo bi se, posebno u zemljama u tranziciji kakva je Srbija. Tako je i danas tema borbe protiv korupcije politički profitabilna tema. Ali ono što je najvažnije, ta borba ne može i ne sme da se vodi van nadležnih državnih institucija.

Neodrživa je borba protiv korupcije i unapred osuđena na propast ako tu borbu vodi jedan čovek, ako ta borba zavisi od političke volje pojedinca koji je na vlasti, ako određeni moćni političar izda nalog ko se i zbog čega hapsi, ko će i koliko biti u pritvoru, a zatim mediji te pojedince razvlače kroz tekstove i naslovne stranice dnevnih novina i nedeljnika u funkciji podizanja tiraža, dok narodne mase kliču ponesene atmosferom linča.

Dakle, neophodno je izgraditi mehanizme koji će obuzdati svakog pojedinca koji poželi i posegne za više moći nego što mu po funkciji i položaju pripada. Uspostavljnje mehanizama višestruke kontrole koji će biti propisani i sadržani u zakonima. U okviru tih mehanizama moraju se jasno definisati određene procedure i nadležnosti, prava i obaveze svih aktera zahvaćenih okvirima institucija nadležnim za sprečavanje i suzbijanje pojave korupcije i otklanjanje odnosno ublažavanje posledica iste, kako se ne bi događalo da se ne zna ko šta radi i ko je šta obavezan da radi, čija je neposredna obaveza da preduzme određene korake iz svoje nadležnosti, te da se iskoreni mogućnost da se opravdanje traži u manjku nadležnosti i ovlašćenja kao i prebacivanje odgovornosti za nečinjenje na druge organe i institucije.

Potrebno je smanjiti raspon diskrecionih ovlašćenja apsolutno svih pojedinaca u državnom aparatu, oslanjati se na pisane odredbe, bilo da su u pitanje zakonske odredbe ili pravne norme ostalih pravnih akata. Ovo važi za sve oblasti društvenog i državnog miljea, a posebno za sektor bezbednosti Republike Srbije.

Postavlja se pitanje kako i na koji način doći do izgrađenih institucija za borbu i sprečavanje korupcije? Kako uobličiti pravnu regulativu tih institucija? Koji je najkraći put? Čini se da bi se možda bilo mudro ugledati na zemlje koje su već postigle izuzetne rezultate na tom polju, i što da ne, preuzeti i prilagoditi njihove mehanizme i iskustava, pa i pravnu regulativu. Ionako je Srbija postala pridruženi član evropske unije (od 1. septembra 2013.godine), pa samim tim mora uskladiti zakone sa zakonodavstvom zemalja evropske unije, to se prvenstveno zemlje zapadne demokratske civilizacije (ne nužno članice EU, npr. Norveška, Švajcarska). Svedoci smo da zemlje koje su «preko veze» (Bugarska i Rumunija) ušle u EU imaju veoma mršave rezultate u borbi protiv korupcije, što je dovelo do uskraćivanja finansijske pomoći tim zemljama. Dakle bilo bi mudro ugledati se u toj oblasti na one koji su u ovom trenutku daleko ispred nas, a za one koji sumnjaju u uspeh takvog ili sličnog modela rešenja problema, možda bi trebalo podsetiti gde su oni na koje bi trebalo da se ugledamo (zemlje zapadnih demokratskih civilizacija), a gde smo mi.

Važno je reformisati sistem krivičnih sankcija, uskladiti ga koliko je to moguće po uzoru na zakonodavstvo zemalja EU, uključujući rekategorizaciju mnogih krivičnih dela iz oblasti korupcije. Neophodno je zakonskim putem, kroz izmene i dopune zakona, ojačati svaki od u ovom radu nabrojanih institucionalnih pravaca borbe protiv korupcije kao i ojačati stepen nezavisnosti institucija spoljašnje kontrole sektora bezbednosti. Naravno, iako bi iskustva drugih zemalja bila od velike koristi, ne bi ih trebalo nekritički preuzimati, već bi ih trebalo prilagoditi domaćim uslovima. Ovim bi se postigao *condicio sine qua non* borbe protiv korupcije, a to je depolitizacija sektora bezbednosti u maksimalno mogućoj meri, ili bolje rečeno u onoj meri u kojoj je u Srbiji moguće postići.

10. LITERATURA

a) KNJIGE, MONOGRAFIJE, ZBORNICI RADOVA

1. Begović, B., Antić, D., Babović, B.: *Korupcija u Srbiji*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, 2001.
2. Begović, B., *Ekonomska analiza korupcije*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, 2007.
3. Besnik B., Bogdanovski, A., Dizdarević, E., Dymishi, A., Hadžić, M., Hadžović, D., Kalač, E., Knezović, S., Mahečić, Z., Odanović, G., Petrović, P., Popović, Đ., Qehaja, F., Qesaraku, M., Radević, R., Radoman, J., Savković, M., Stojanović, S., Vrajolli, M., : *Almanah o nadzoru sektora bezbednosti na Zapadnom Balkanu*; UNAGRAF d.o.o., Beograd, 2012.
4. Bulatović, A., Radovanović, D., *Korupcija*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Centar za menadžment, Beograd, 2005.
5. Center for the Study of Democracy „*Anti-corruption in Southeast Europe: First Steps and Policies*“, Center for the Study of Democracy, Sofia, 2002
6. Cvetković, V., Zbornik radova: „(Re)konstrukcija institucija: godinu dana tranzicije u Srbiji“, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, 2002
7. Dzhekova, R., *Countering police corruption: European perspectives*, Center for the Study of Democracy Philip Gounev, Sofia, 2013.
8. Ejrkerman-Rouz, S., *Korupcija i vlast-uzroci, posledice i reforma*, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
9. Fatić A., „Osnovni principi etike i javna služba“, u: *Korupcija* (prir. Bulatović, A., Radovanović, D.), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Centar za menadžment, Beograd, 2005.
10. Hadžić, M., *Vrtlozi korupcije u sektoru bezbednosti*; Beogradski centar za bezbednosnu politiku; Beograd, 2013.
11. Nenadić, N.: „Pojam i uzroci korupcije“, u: *Korupcija - osnovni pojmovi i mehanizmi za borbu* (prir. Ilić, G. P.), Edicija Crimen, Beograd, 2007.

12. Nenadić, N.: „Mehanizmi za borbu protiv korupcije“, u: *Korupcija - osnovni pojmovi i mehanizmi za borbu* (prir. Ilić, G. P.), Edicija Crimen, Beograd, 2007
13. OECD, *No Longer Business as Usual Fighting Bribery and Corruption*, Oksimoron d.o.o., Zagreb, 2012.
14. Petrović, P. (2013), *Korupcija u sektoru bezbednosti Srbije*; Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2013.
15. Petrović, V., *Ljudska prava u Srbiji 2012, pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2013.
16. Petrović P., S., Đokić, K., Erceg V., *Procena integriteta u sektoru bezbednosti Srbije*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2014.
17. Punch, M., *Police corruption, deviance, accountability and reform police*, Willan publishing; Gloucester, United Kingdom, 2009.
18. Radovanović, D., Bulatović, A., *Korupcija*; Centar za bezbednosne studije, Beograd, 2005.
19. Radovanović, D., „*Kako smo postali kriminalizovano društvo*“, u: *Otvoreno o korupciji, Transparentnost Srbija*, Beograd, 2002.
20. Radović, S., „*Slike Evrope: istraživanje predstava o Evropi i Srbiji na početku XXI veka*“, Etnografski institut SANU, Beograd, 2009
21. Spasić I., Subotić M., *Revolucija i poredak*, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, 2001.
22. Škorić, D., Strahinić, J., Stefanović, M., Miljković, N., Đorđević, S., Gočanin, S., *Korupcija u policiji u Srbiji*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2014.

b) NAUČNI ČLANCI

1. Golubović, Z., *Korupcija u policiji*; Revija za bezbednost, br.7; 2009.
2. Đorđević, S., “*Ka obnovi integriteta policije: planiranjem protiv korupcije*”
http://www.bezbednost.org/upload/document/djordjevic_19_jul_2013.pdf
3. Hadžić, M., *Vrtlozi korupcije u sektoru bezbednosti*
http://www.bezbednost.org/upload/document/2013_vrtlozi_korupcije_u_sektoru_bezbednosti.pdf
4. Milosavljević, B., Đorđević, S., “*Korupcija u sektoru bezbednosti: unutrašnja kontrola*”;
http://www.bezbednost.org/upload/document/milosavljevic_djordjevic_2012_sistem_unutrasnje_ko.pdf
5. Pejović, D., “*Nabavke u sektoru bezbednosti*”
http://www.bezbednost.org/upload/document/pejovic_2012_nabavke_u_sektoru_bezbednosti.pdf
6. Petrović, P., (2012.) “*Korupcija i bezbednosno-obaveštajne službe*”,
http://www.bezbednost.org/upload/document/petrovic_2012_korupcija_i_sluzbe_bezbednosti.pdf
7. Savković, M., “*Korupcija u vojsci*”;
http://www.bezbednost.org/upload/document/korupcija_u_vojsci.pdf
8. Savković, M., “*Gde ministarstvo odbrane vidi rizik od korupcije?*” ;
http://www.bezbednost.org/upload/document/gde_ministarstvo_odbrane_vidi_rizik_od_korupcije.pdf

c) POWER-POINT PREZENTACIJE I PREDAVANJA

1. Banović, B., *“Korupcija u policiji, pojam, uzroci, oblici, mere sprečavanja i suzbijanja”*
2. Begović, B., *“Ekonomске posledice korupcije”*
3. Ilić, G.P., *“Korupcija, pojam, uzroci i mehanizmi za borbu”*
4. Ilić, G.P., Goran, *“Krivično pravne mere za borbu protiv korupcije”*

d) WEB STRANICE:

1. www.mup.gov.rs
2. <http://korupcija.bezbednost.org>
3. <http://korupcija.bezbednost.org>
4. <http://ceas-serbia.org>
5. <http://www.blic.rs>
6. <http://www.politika.rs>
7. <http://prezentacije.mup.gov.rs>
8. <http://www.b92.net>
9. <http://www.cnp.rs>
10. <http://www.vesti.rs>
11. <http://m.novosti.rs>

ZAKONI I NACIONALNE STRATEGIJE

1. **Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije** ("Sl. glasnik RS", br. 97/2008, 53/2010, 66/2011 - odluka US, 67/2013 - odluka US i 112/2013 - autentično tumačenje)
2. **Zakon o policiji Republike Srbije** („Službeni glasnik RS“, br. 101/2005, 63/2009 - odluka US i 92/2011)
3. **Zakon o javnim nabavkama** („Službeni glasnik RS“, broj 124/2012)
4. **Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja** („Službeni glasnik RS“, br. 120/04, 54/07, 104/09 i 36/10)
5. **Zakon o ratifikaciji konvencije ujedinjenih nacija protiv korupcije** („Službeni list SCG - Međunarodni ugovori“, broj 12/2005)
6. **Zakon o Bezbednosno-informativnoj agenciji** („Službeni glasnik RS“, br. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - odluka US i 66/2014)
7. **Zakona o osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije** („Službeni glasnik RS“, br. 116/2007 i 72/2012)
8. **Zakon o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji** („Službeni glasnik RS“, br. 88/2009, 55/2012 - odluka US i 17/2013)
9. **Zakon o Vojski Srbije** („Službeni glasnik RS“, br. 116/07, 88/09 i 101/10)

10. Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, broj 88 od 28. oktobra 2009.)

11. Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije u Republici Srbiji za period od 2013. do 2018. godine („Službeni glasnik RS“, broj 57/2013).

PRILOZI:

- *Zahtev za obaveštenje na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. gl. RS“ br.120/2004) od 08.09.2013.godine, prilog 1*
- *Zahtev za obaveštenje na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. gl. RS“ br.120/2004) od 04.11.2013.godine, prilog 2*
- *Zahtev za obaveštenje na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. gl. RS“ br.120/2004) od 22.01.2014. godine, prilog 3*
- *Dopis MUP Srbije broj 9282/13-4 od 14.10.2013. godine, prilog 4*
- *Dopis MUP Srbije broj 9282/13-5 od 21.10.2013. godine, prilog 5*
- *Dopis MUP Srbije broj 9282/13-10 od 21.10.2014. godine, prilog 6*
- *Dopis MUP Srbije broj 399/14 od 06.02.2014. godine, prilog 7*